



UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET - NIKŠIĆ

Gavrilo Jovanović

Efekat ličnosti i stila afektivne vezanosti na povjerenje u partnerskim odnosima

Master rad

Nikšić, 2024. godina.



UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET - NIKŠIĆ

Gavrilo Jovanović

Efekat ličnosti i stila afektivne vezanosti na povjerenje u partnerskim odnosima

Master rad

Mentor:

Doc. dr Rosandić Helena

Kandidat:

Jovanović Gavriilo

St. program: Psihologija

Br. Indeksa: 2/21

Nikšić, 2024. godina.

PODACI I INFORMACIJE O MAGISTRANDU

Ime i prezime: Gavriilo Jovanović

Datum i mjesto rođenja: 01.10.1999. godine, Cetinje, Crna Gora

Naziv završenog studijskog programa i godina završetka: Psihologija, Filozofski fakultet
Univerziteta Crne Gore, 2024. godine

INFORMACIJE O MASTER RADU

Naziv master studija: Master akademske studije Psihologije

Naslov rada: Efekat ličnosti i stila afektivne vezanosti na povjerenje u partnerskim odnosima

Fakultet: Filozofski fakultet Nikšić, Univerzitet Crne Gore

OCJENA I ODBRANA MASTER RADA

Datum prijave master rada: 02.07.2023. godine

Datum sjednice Vijeća na kojoj je prihvaćena tema: 17.10.2023. godine

Komisija za ocjenu teme i podobnosti magistranda:

Doc. dr Rosandić Helena,
dr Milović Veselinka,
dr Miletić Bojana.

Mentor:

Doc. dr Rosandić Helena.

Komisija za ocjenu/odbranu rada:

Doc. dr Rosandić Helena,
Dr Milović Veselinka,
Dr Miletić Bojana.

Datum odbrane:

Datum promocije: ---

Univerzitet Crne Gore

Filozofski fakultet

IZJAVA O AUTORSTVU

Kandidat Gavriilo Jovanović

Na osnovu člana 22 Zakona o akademskom integritetu, ja, dolje potpisani

IZJAVLJUJEM

pod punom krivičnom i materijalnom odgovornošću da je master rad pod nazivom „Efekat ličnosti i stila afektivne vezanosti na povjerenje u partnerskim odnosima“ rezultat sopstvenog istraživačkog rada, da nijesam kršio autorska prava i koristio intelektualnu svojinu drugih lica i da je navedeni rad moje originalno djelo.

Nikšić, datum:

Potpis studenta:

*Mojoj porodici i prijateljima,
koji su mi bili oslonac tokom cijelog putovanja.
Hvala Vam što ste uvijek bili uz mene.*

Sažetak

Istraživanja su pokazala da postoji povezanost između stilova afektivne vezanosti formiranih u djetinjstvu i kasnijih stilova partnerske afektivne vezanosti, kao i povezanost između poremećaja ličnosti i nesigurnih stilova afektivne vezanosti. Imajući to u vidu, naš rad se fokusirao na ispitivanje kako će partnerska afektivna vezanost i ličnost pojedinca uticati na povjerenje u partnerskom odnosu, budući da je povjerenje osnovna komponenta privrženosti i da će biti pod uticajem prethodno pomenutih konstrukata. Da bismo ispitali ovu tematiku koristili smo sljedeće instrumente: Upitnik o sociodemografskim podacima; Skalu za procjenu povjerenja u bliskim partnerskim odnosima - Trust Scale; Bekov inventar poremećaja ličnosti; Upitnik za procjenu stila partnerske afektivne vezanosti – PAVa. Rezultati istraživanja pokazuju da postoji povezanost između dimenzija partnerske afektivne vezanosti i partnerskog povjerenja. Što se tiče obrazaca afektivne vezanosti, povjerenje je najveće kod sigurnog obrasca vezanosti, zatim kod preokupiranog, pa bojažljivog i na kraju kod odbacujućeg. Dalje, rezultati pokazuju da je dužina partnerske veze značajan i stabilan indikator razlika u partnerskom povjerenju. Što se tiče efekta ličnosti, rezultati istraživanja su pokazali da postoji statistički značajna povezanost između dimenzija ličnosti ispitanih kroz poremećaje ličnosti i partnerskog povjerenja. Izbjegavajući, paranoidni i antisocijalni poremećaji ličnosti najnegativnije utiču na povjerenje u partnerskom odnosu. Na kraju, rezultati su pokazali da je za histrionični, zavisni i narcisoidni poremećaj ličnosti dominantan odbacujući obrazac afektivne vezanosti.

Ključne riječi: ličnost, afektivna vezanost, povjerenje, partnerski odnosi

THE EFFECT OF PERSONALITY AND ATTACHMENT STYLE ON TRUST IN PARTNER RELATIONSHIPS

Summary

Research has shown that there is a connection between attachment styles formed in childhood and later adult romantic attachment styles, as well as a connection between personality disorders and insecure attachment styles. Bearing this in mind, our study examined how partner attachment style and individual personality affect trust in partner relationships, given that trust is a fundamental component of attachment and is influenced by these factors. To explore this topic, we used the following instruments: a questionnaire on sociodemographic data; a Trust Scale for assessing trust in close relationships; the Beck Personality Inventory; a Questionnaire for assessing romantic attachment style – PAVa. The results indicate a connection between dimensions of partner attachment styles and trust in partner relationships. Concerning attachment patterns, trust is highest in the secure attachment pattern, followed by preoccupied, fearful, and finally dismissing attachment patterns. Furthermore, the results indicate that the length of the partner relationship is a significant and stable indicator of differences in partner trust. Regarding the effect of personality, the findings showed a statistically significant relationship between personality dimensions, assessed through personality disorders, and partner trust. Avoidant, paranoid, and antisocial personality disorders have the most negative impact on trust in partner relationships. Lastly, the results indicated that for histrionic, dependent, and narcissistic personality disorders, the dismissing attachment pattern is predominant.

Keywords: personality, attachment style, trust, partner relationships

SADRŽAJ

UVOD	1
1. TEORIJSKI OKVIR	2
1.1. Ličnost	2
1.2. Afektivna vezanost.....	7
1.3. Povjerenje	16
1.4. Partnerski odnosi	17
1.5. Povjerenje u partnerskim odnosima.....	18
1.6. Pregled dosadašnjih istraživanja.....	20
1.6.1. Povezanost ličnosti sa povjerenjem i partnerskim odnosima	20
1.6.2. Povezanost afektivne vezanosti sa povjerenjem i partnerskim odnosima.....	22
2. ISTRAŽIVAČKI DIO	25
2.1. Problem i ciljevi istraživanja	25
2.2. Hipoteze istraživanja.....	25
2.3. Uzorak	26
2.4. Instrumenti.....	27
2.5. Procedura	29
3. REZULTATI	30
3.1. Deskriptivna statistika na skalama kontinuiranih varijabli.....	30
3.2. Uticaj dimenzija afektivne vezanosti na koncept partnerskog povjerenja	32
3.3. Dužina veze kao prediktor partnerskog povjerenja.....	35
3.4. Uticaj dimenzija sa BEK-ovog inventara poremećaja na partnersko povjerenje.....	36
4. DISKUSIJA	41
5. ZAKLJUČAK	45
LITERATURA	47
PRILOZI.....	54
Prilog 1. Upitnik o sociodemografskim podacima	54
Prilog 2. Skala povjerenja – Trust Scale	55
Prilog 3. Bekov inventar poremećaja ličnosti.....	57
Prilog 4. Upitnik za procjenjivanje partnerske afektivne vezanosti (PAVa)	63

UVOD

Kada bismo pokušali da izaberemo jedan od najvažnijih pojmova koji su usko vezani za partnerski odnos, pojam bez koga isti ne bi funkcionisao, i pojam usljed čijeg nedostatka partnerski odnos najčešće prestaje, odmah bismo pomislili na povjerenje. I zaista, povjerenje predstavlja temelj svakog odnosa, a ponajviše partnerskog. Povjerenje se razvija na vrlo ranom uzrastu, pa se potom oblikuje tokom djetinjstva i adolescencije, pa sve do odraslog doba, kada najčešće pojedinci stvaraju trajnije partnerske odnose (Bošnjaković, 2016). Kako će takvi odnosi funkcionisati, veliki značaj predstavljaju faktori kao što su ličnost pojedinca i afektivna vezanost.

Ličnost predstavlja psihički sklop osobina, koje su relativno čvrsto integrisane i stabilne u vremenu, a koje određuju dosljedno i karakteristično ponašanje pojedinca (Corr & Matthews, 2009). Pojedinač svojim ponašanjem, odnosno uticajem na sredinu, pokazuje svoju ličnost, dok sa druge strane sredina utiče i oblikuje pojedinca (Lebedina, 2007; prema Sente, 2022). Budući da je fokus našeg istraživanja usmjeren na povjerenje, mi smo ličnost prikazali kroz stepen izraženosti svakog od poremećaja ličnosti, jer smatramo da se oni mogu najbolje povezati sa povjerenjem, odnosno nepovjerenjem u partnerskom odnosu.

Koncept afektivne vezanosti vezuje se za istoimenu teoriju Džona Bolbija (John Bowlby, 1907-1990) koja se zasniva na specifičnom odnosu između majke i djeteta, koji se stiče još u najranijem uzrastu, a traje tokom čitavog života (Bowlby, 1988). Mi smo se u našem radu fokusirali na partnersku afektivnu vezanost. Budući da se jednom usvojena očekivanja o ponašanju i osjećanjima drugih vrlo teško mijenjaju, što predstavlja bazu afektivne vezanosti, možemo očekivati da će to uticati na partnersku vezanost. Dakle, u zavisnosti od stila afektivne vezanosti kojeg pojedinac već posjeduje, zavisice kako će se ponašati u partnerskoj vezi i kako će ista funkcionisati. Svaki partnerski odnos obiluje individualnostima svakog od partnera, kao što su: ljubomora, prevara, sklonost nepokazivanju emocija, ali i višak ili manjak povjerenja, što je tema našeg istraživanja (Stefanović Stanojević, Mihić & Hanak, 2012).

Nas je u ovom istraživanju zanimalo da ispitamo povezanost među svim ranije opisanim konstruktima. Odnosno, kako su ličnost pojedinca i stil partnerske afektivne vezanosti povezani sa povjerenjem koje pojedinac ima u partnerskom odnosu.

1. TEORIJSKI OKVIR

1.1. Ličnost

Termin ličnost se danas sve više koristi, pri čemu postoji veliki broj različitih značenja ovog termina, koja se mogu klasifikovati u jednu od dvije rubrike. Prva je vezana za ličnost kao vještinu društvenog ophođenja. Druga podrazumijeva da je ličnost zapravo izvor snažnog utiska kojeg pojedinac ostavlja na druge ljude (Fulgosl, 1983).

Jedna od najobuhvatnijih definicija ličnosti bila bi ona da se ličnost odnosi na kompleksan i stabilan psihički sklop osobina, koji je relativno čvrsto integrisan, i koji determiniše dosljedno i karakteristično ponašanje osobe. Osobine koje spadaju u ličnost jesu intelektualne sposobnosti, emocije, ciljevi, ponašanje, motivacija i vrijednosni sklop. Ličnost kao strukturu čini sistem međusobno povezanih crta (temperament, karakter, sposobnosti), stavova, motiva, vrijednosti itd. (Corr & Matthews, 2009). Ličnost zapravo predstavlja cjelokupnost osobe, svu njenu psihičku cjelinu. Važno je objasniti i povezanost individualnosti u konceptu ličnosti. Ona predstavlja lične specifičnosti osobe koje je razlikuju od drugih, i koje se odnose samo na neke aspekte ličnosti. Po individualnosti ljude prepoznavamo i dijelimo im različite epitete tokom života. Dakle, djelovi ličnosti kao jedna cjelina psihičkog života jednaka je kod svih osoba, dok je individualnost ono specifično, izdvojeno, različito od drugih (Begić, 2014).

Svoju ličnost čovjek manifestuje kroz sopstveno ponašanje, način na koji se odnosi i utiče na okolinu, kao i kakav utisak ostavlja na druge ljude. Kroz neprekidnu interakciju sa okruženjem, osoba stvara određenu predstavu o vanjskom svijetu, dok kroz interakciju sa drugima saznaje i formira sliku o sebi. Dakle, kako čovjek ima uticaja na okolinu, tako i ona ima uticaja na njega. On tako procjenjuje i formira svoje karakteristike i oblikuje lični identitet, koji je suština same ličnosti (Lebedina, 2007; prema Sente, 2022).

Proces razvoja ličnosti, od rođenja do kraja adolescencije, obuhvata niz promjena kroz koje dijete prolazi. Kada se rodi, ono je potpuno zavisno od svoje okoline, pa se do kraja adolescentskog perioda sve više i više osamostaljuje, dok ne postane zrela osoba. Razvoj se odigrava biološki, po ustaljenim fazama, koje su svaka ponaosob karakteristika za sebe. Važno je takođe reći da se svako dijete rađa sa određenim genetskim potencijalom ili predispozicijom. Da li će to ostvariti i u kojem

stepenu, zavisi od okoline u kojoj dijete odrasta. Tu spada prvenstveno porodica, zatim društvena sredina sa svojim socijalnim, kulturnim, ekonomskim i intelektualnim karakteristikama (Moro, Frančišković i ostali, 2010; prema Matoša, 2019).

Što se tiče poremećaja ličnosti, oni predstavljaju dugotrajne obrasce unutrašnjeg doživljaja i ponašanja koji se razlikuju od očekivanog. Obično započinju tokom adolescencije ili ranog odraslog doba. Ovi poremećaji su izraženi u najmanje dva od sljedećih područja, i to: kognitivnom, emocionalnom i interpersonalnom funkcionisanju, kao i kontroli impulsa (Lebedina, 2007; prema Sente, 2022).

Po Matoši (2019) poremećaji ličnosti predstavljaju dugotrajne obrasce percipiranja, mišljenja, doživljavanja, kao i ponašanja, koji ometaju uspješno socijalno prilagođavanje i stvaraju brojne teškoće, probleme i nelagodnost u okruženju osobe. Dakle, osobe sa ovakvim poremećajima ne uče iz iskustva i smatraju svoje ponašanje normalnim, bez osjećaja krivice. Glavne karakteristike poremećaja ličnosti su antisocijalno ili asocijalno ponašanje.

Po Begiću (2011; prema Sente, 2022), postoje tri podvrste poremećaja ličnosti:

- Ekscentrični poremećaji ličnosti: paranoidni, shizoidni i shizotipni.
- Dramatični poremećaji ličnosti: disocijalni (antisocijalni), granični (borderline), narcisoidni i histrionični.
- Anksiozni poremećaji ličnosti: opsesivno – kompulzivni (anankastični), izbjegavajući (anksiozni) i zavisni.

Fokusiraćemo se na sljedeće poremećaje ličnosti, koje ćemo ispitati tokom ovog istraživanja:

- Izbjegavajući: Ovaj poremećaj ličnosti manifestuje se kroz napetost, strah, nesigurnost i osjećaj manje vrijednosti. Osobe sa ovim poremećajem su veoma osjetljive na neprihvatanje, odbacivanje i kritiku. Znaju da budu sramežljive, ali ne možemo reći da su asocijalni, jer se vole i žele družiti, ali uz uslov da budu potpuno prihvaćeni. Smatra se da njihovo „okretanje od drugih“ predstavlja odbrambeni mehanizam. Problem je što oni unaprijed smatraju i očekuju da će biti kritikovani ili pak odbačeni (Begić, 2011; prema Sente, 2022).
- Paranoidni: Osobe sa ovim poremećajem ispoljavaju nedostatak povjerenja u ljude u svojoj okolini, osjećaju strah i smatraju da drugi predstavljaju prijetnju, zbog čega ih izbjegavaju.

Oni ne prihvataju sopstvene emocije kao svoje, prebacuju sopstvene probleme i greške na druge ljude i vjeruju da treba da ih izbjegavaju. Kod takvih osoba prisutni su neprijateljski osjećaji, sukobi i konflikti (Begić, 2011; prema Sente, 2022). Autor takođe navodi da se određena odgovornost pripisuje sramu, niskom osjećanju vrijednosti, kao i manjku samopoštovanja. Ovaj poremećaj možemo dovesti u vezu sa odbacivanjem od strane roditelja i nedostatkom prihvatanja od strane okoline. Po Beku i saradnicima (Beck, Freeman, Davis i ostali, 2012; prema Sente, 2022), karakteristika osoba koje pate od ovog poremećaja je uporna i nerealna sklonost da tumače namjere i pažnju drugih kao ponižavajuće ili prijeteće, ali nemaju trajne psihotične simptome (npr. sumanute ideje ili halucinacije).

- Šizoidni i šizotipni: Kod šizoidnog poremećaja osoba je introvertna i ima tendenciju da se povuče u sebe zbog ometanja od strane uzbuđenja i preferira distanciranje od drugih (Begić, 2011; prema Sente, 2022). Uz to, po Beku i autorima (Beck, Freeman, Davis i ostali, 2012; prema Sente, 2022), ovakve osobe su nezainteresovane za ostvarivanje interpersonalnih odnosa. Dalje, Begić (2011; prema Sente, 2022) navodi da se uzroci ovog poremećaja mogu pronaći u ranom djetinjstvu, odnosno u odnosu djeteta sa roditeljima. Ključni faktor za razvoj poremećaja je ako je dijete doživjelo odbacivanje ili zlostavljanje od strane roditelja. U takvim situacijama dijete je nemoćno iskazati ili primiti ljubav, što će uvesti dijete u poremećaj. Karakteristike poremećaja su da osoba može imati površne društvene kontakte ili uspostaviti blisku vezu samo sa odabranom osobom, zanemarujući druge. Kada prekine emocionalnu vezu, veoma joj je teško uspostaviti novu. Što se tiče šizotipnog poremećaja ličnosti, osobe sa takvim poremećajem možemo opisati kao čudne, neobične, i veoma ekscentrične (Begić, 2011; prema Sente, 2022). Njihova glavna karakteristika je akutna nelagoda i smanjen kapacitet za bliske odnose, uz različita kognitivna ili perceptivna iskrivljenja. Oni su sumnjičavi i misle da ljudi govore o njima i planiraju im nauditi. Obično nemaju mnogo prijatelja, i u socijalnim situacijama osjećaju se anksiozno (Beck, Freeman, Davis i ostali, 2012; prema Sente, 2022). Ti autori dalje navode da, kao i kod šizoidnog poremećaja ličnosti, tako i kod šizotipnog postoji izbjegavanje interpersonalnih odnosa, sa razlikom da osobe sa šizotipnom ličnošću često doživljavaju i psihotične simptome, te pokazuju neobičnosti u ponašanju.

- Antisocijalni: Osobe sa ovim poremećajem obično zanemaruju i ne poštuju pravila drugih ljudi (Begić, 2011; prema Sente, 2022). Po Becku i saradnicima (Beck, Freeman, Davis i ostali, 2012; prema Sente, 2022), veoma su neodgovorne i predstavljaju socijalnu prijetnju u odrasloj dobi. Što se tiče etiologije, smatra se da genetika ima najveću ulogu, jer i ostali članovi porodice pate od istog poremećaja kao i osoba koja ga ima. Begić (2011; prema Sente, 2022) navodi karakteristična ponašanja ovih osoba: impulsivnost, neodgovornost, trenutačno zadovoljenje potreba, kao i nemarnost za tuđa osjećanja. Obično su takve osobe prevaranti, nepošteni i vole da prebacuju krivicu na druge.
- Narcisoidni: Osobe sa ovim poremećajem ličnosti pretjerano misle i osjećaju da su bitni i jedinstveni, što dovodi do toga da im je potrebna neprestana pažnja. Imaju potrebu da ih drugi ljudi obožavaju i da im se dive, dok oni imaju manjka razumijevanja za druge. Postoje normalni i patološki narcizam. Kod prvog narcizam postoji u sklopu zdravog samopoštovanja, pozitivnih osjećanja koja proizlaze iz zadovoljstva sopstvenim tijelom, kao i asertivnosti. Sa druge strane, u patološkom narcizmu samopoštovanje je tu da zaštiti grandiozni i krhki „self“, koji se manifestuje precjenjivanjem sopstvenih mogućnosti i postignuća. Ovakav poremećaj obično se javlja kod djece čiji roditelji ne pružaju adekvatnu pohvalu. Kada se dijete suočava sa odbacivanjem, osjeća se bezvrijedno i nezadovoljno, što dovodi do razvoja „lažnog ega“ tokom odrastanja. Tada dijete pokušava da dokaže sopstvenu vrijednost i talentovanost, kako bi zadobilo pažnju, što vodi razvoju narcisoidnog poremećaja. Valja dodati da se u odrasloj dobi narcizam može javiti kao rezultat nesigurnosti tokom djetinjstva i neispunjene potrebe za pažnjom (Begić, 2011; prema Sente, 2022).
- Histrionični: Osobe sa histrioničnim poremećajem ličnosti su egocentrične, posjeduju površnu i nestabilnu emocionalnost, dramatične i teatralne su, veoma emocionalno osjetljive, vole da prenaglasе osjećanja, i imaju želju za konstantnom pažnjom (Begić, 2011; prema Sente, 2022). Karakteriše ih živahnost i dramatičnost. Potrebna im je neprestana stimulacija, te ponekad na manje podražaje reaguju bijesom i napadima. Osobe sa ovim poremećajem su prekomjerno zaokupljene svojim izgledom, vole da budu zavodljive i teže da budu u središtu pažnje, jer im to prija. Takođe, njihove emocije su veoma intenzivne, nestabilne i površne, često praćene impresionističkim stilom govora (Beck, Freeman, Davis i ostali, 2012; prema Sente, 2022).

- **Zavisni:** Osobe sa zavisnim poremećajem ličnosti karakteriše neodlučnost, nesposobnost, osjećanje bespomoćnosti, pa se osoba veoma često prepušta drugima (Begić, 2011; prema Sente, 2022). Oni posjeduju potrebu da se drugi brinu o njoj, i to obično dovodi do strahova od odvajanja kao i submisivnog ponašanja. Vole da, udovoljavajući drugima, sebe stave u nezavidan i podređen položaj. Osjećaju se nelagodno kada su sami, i veoma teško samostalno pokreću planove. U najvećem broju slučajeva osobe sa zavisnim poremećajem ličnosti slažu se sa svime što im drugi ljudi predlože (Beck, Freeman, Davis i ostali, 2012; prema Sente, 2022).
- **Pasivno – agresivni:** Osobe sa ovim poremećajem ličnosti iskazuju pasivni otpor prema uobičajnim socijalnim ili profesionalnim zadacima, žale se na nerazumijevanje, kritiku i iskazuju prezir prema autoritetu (Hopwood & Wright, 2012). Autori dalje navode da su takve osobe zavisne i ogorčene prema ljudima oko sebe koji se čine srećnim, preuveličavaju pritužbe o ličnoj nesreći, a često i smjenjuju neprijateljstvo i pokajanje prema drugima. Znaju da budu ljuti, tvrdoglavi, neefikasni i skloni odlaganju i opstrukciji, kao i očigledno zaboravni.
- **Opsesivno – kompulzivni:** Osobe sa ovim poremećajem ličnosti obično nazivamo perfekcionista. Oni su veoma oprezni, često provjeravaju druge, sumnjaju u njih, veoma su neodlučni, zamaraju se i brinu o detaljima, a pritom su obično i tvrdoglavi. Toliko su zaokupljeni detaljima, redom i organizacijom da gube suštinu aktivnosti koju obavljaju (Begić, 2011; prema Sente, 2022). Ovaj autor smatra da se etiologija ovog poremećaja pronalazi u nerealističnim očekivanjima koje osobe postavljaju sebi. Ove osobe uzdaju se u apstraktni perfekcionizam, te se osjećaju bezvrijedno ukoliko ne postignu te standarde.

Na kraju, osvrnućemo se na povezanost poremećaja ličnosti sa afektivnom vezanošću. Po grupi autora (Levy, Johnson, Clouthier, Scala & Temes, 2015; prema Slavković, 2020), ukoliko osoba ima poremećaj ličnosti, velika je vjerovatnoća da će postojati i problemi u afektivnom vezivanju. Razlog tome je da unutrašnji radni model sebe i drugih, formirani još u djetinjstvu, vode osobu u neadaptivno funkcionisanje ličnosti. Skot i ostali (Scott et. al., 2013) vjeruju da oni koji imaju izražene crte ličnosti i poremećaj ličnosti, da su već formirali nesigurne stilove afektivne vezanosti. To će uveliko uticati na način kako će formirati partnersku vezu i kako će ista funkcionisati.

1.2. Afektivna vezanost

Sam pojam afektivne vezanosti prvi je pomenuo Džon Bolbi prilikom predstavljanja svoje teorije koja se bazira na posebnom odnosu između majke i djeteta, koji se stiče na najranijem uzrastu, a traje tokom čitavog života (Bowlby, 1988). Po Bolbiju (Bowlby, 1972; prema Stefanović Stanojević, Mihić & Hanak, 2012), sama vezanost predstavlja osnovnu biološku funkciju koja služi dobijanju zaštite od strane odraslih jedinki. Dakle, beba kada se rodi, po samoj prirodi je nesposobna da se stara sama o sebi, tako da joj je pomoć, njega i sama blizina staratelja (obično majke) neophodna. Osim toga, zaštita od predatora nekada je bila veoma važna, šta je osiguravalo šansu da beba dostigne reproduktivnu zrelost i da generacijski prenese svoj genetski materijal. Takođe, tokom evolucije postojali su i drugi aspekti zaštite koji su osiguravali preživljavanje bebe, zbog pomenute vezanosti sa starateljem kao što su: hranjenje, regulacija temperature, zaštita od agresivnih članova plemena i divljih životinja, od nepovoljnih vremenskih prilika, zaštita od različitih povreda i tome slično (Main, 1999; prema Stefanović Stanojević, Mihić & Hanak, 2012).

Obrazac afektivne vezanosti povezan je sa tri termina koje je predložio Bolbi (Bowlby, 1988), a to su: afektivna vezanost, ponašanje afektivne vezanosti i bihejvioralni sistem afektivne vezanosti. "Afektivna vezanost je globalni termin koji se odnosi na stanje i kvalitet afektivne vezanosti pojedinca. Ponašanje afektivne vezanosti, pak, definiše kao bilo koju formu ponašanja koja rezultira postizanjem ili održavanjem bliskosti sa određenom i preferiranom figurom. I afektivna vezanost i ponašanje vezanosti zasnovani su na bihejvioralnom sistemu afektivne vezanosti – shemi ili modelu svijeta koji predstavlja osobu, za osobu značajne druge i njihove međuodnose. Sve ovo se šifrira, odnosno prevodi u obrazac afektivne vezanosti kome osoba pripada" (Holmes, 2004; prema Stanojević Stefanović, 2011).

Jedan od važnih termina teorije o afektivnoj vezanosti predstavlja unutrašnji radni model. Ukratko, to je djetetova afektivno-kognitivna struktura o svijetu oko sebe. Ona se formira posredstvom iskustva svakodnevnog kontakta sa drugim ljudima, prvenstveno onim koji o njemu brinu. Ukoliko su ta iskustva pozitivna, odnosno da su staratelji osjećajni, dosljedno dostupni i topli, onda dijete uči da se u životu može osloniti na druge kada mu je to potrebno. Tada će dijete odisati samopouzdanjem, biti sigurno u sebe i izlaziti rado iz svoje komfor zone. Sa druge strane, ukoliko su ona negativna, dijete će reagovati različitim prekomjernim ponašanjem, ili u smislu traženja prekomjerne pažnje i zavisnosti ili totalnim povlačenjem od drugih koje vodi visokoj

nezavisnosti. Model sebe nastaje na osnovu kvaliteta odnosa roditelja prema djetetu, i predstavlja skup osjećanja i vjerovanja djeteta o sebi samom. Sa druge strane, model drugih jeste takođe skup vjerovanja, i sada očekivanja djeteta u odnosu na druge ljude. On nastaje tako što dijete posmatra ponašanje roditelja. Autorke navode da su ova dva modela komplementarna jer oba predstavljaju doživljene interakcijske obrasce, jedan između osobe koja se vezuje, a drugi osobe za koju se vezuje (Stefanović Stanojević, Mihić & Hanak, 2012).

Što se tiče radnih modela u odraslom dobu, oni svakako veoma učestvuju u građenju bliskih odnosa, u ovom slučaju partnerskih. Dakle, kao što smo već rekli, jednom usvojena očekivanja o ponašanju i osjećanjima drugih, direktno će uticati na procjenu osobe vezanu za namjere i ciljeve svog partnera. Važno je napomenuti i to da su radni modeli veoma nefleksibilni, s toga će radije dobijenu informaciju prilagoditi sebi nego se promijeniti. Takođe, valja napomenuti da će u zavisnosti od situacije odnosno oblasti u kojoj se ispoljavaju, radni modeli dovesti do različitih ponašanja osobe. Osim toga, važna je i emotivna sfera. Dakle, radni modeli utiču na nju, modifikuju je, mijenjajući tako primarne i sekundarne emocionalne procese. U primarne spadaju emocionalne reakcije ovdje i sada, u trenutku, dok kod sekundarnih procjena kognitivni procesi povećavaju ili smanjuju datu emotivnu reakciju. Tu je važan obrazac vezanosti kojem osoba pripada, jer će zavisiti kako osoba tumači određeni događaj. Na kraju, treba pomenuti i očigledan uticaj koji radni modeli stečeni u djetinjstvu imaju na ponašanje osobe u odraslom dobu (Stefanović Stanojević, Mihić & Hanak, 2012).

Po Pedoviću (2011), radni modeli nisu samo odgovorni za responzivnost značajnih drugih osoba, i sigurnost odnosa sa partnerom, već i način na koji će osoba reagovati i kako će se ponašati prema njima. Nalazi pokazuju da se radni modeli prikazuju kroz šeme afektivnog vezivanja, koje vremenom dovode do formiranja unutrašnjih psiholoških struktura koje obično djeluju izvan svijesti (Polovina, 2005; prema Pedović, 2011). Jedna od definicija radnog modela afektivne vezanosti upravo je kao specifična vrsta šeme, koja uključuje i kodira kognitivne i emocionalne informacije koje joj pristižu (West & Sheldon-Keller, 1994; prema Pedović, 2011). Navode da je upravo ova šema mehanizam koji pospješuje nastanak velikog broja samih komponenti afektivnog vezivanja i upravlja ponašanjem vezivanja tokom cijelog života. Zbog toga učimo i pamtimo iz ranih iskustava odnosa sa osobom za koje smo afektivno vezani, njihovu afektivnu responzivnost i same odgovore, kao i kako i šta da radimo kako bi zadržali ili opet uspostavili osjećaj sigurnosti.

Po Polovinoj (2005; prema Pedović, 2011) „radni model afektivnog vezivanja je pretpostavljena, unutrašnja, afektima regulisana memorijska struktura koja, preko modela sebe u odnosu sa drugima, obezbjeđuje rad na postavljenom cilju (ostvariti sigurnost preko bliskosti), prevodeći opažanja i neposredna iskustva u znanja i lična pravila o ponašanju u relacijama afektivne vezanosti“. Upravo zato, ljudi se vezuju za partnere sa kojima mogu ostvariti i biti u dužoj emocionalnoj vezi, kakva god da je ta veza (Kamenov, 2007).

Sada ćemo objasniti koji sve obrasci afektivnog vezivanja postoje i koje su njihove karakteristike:

- Sigurni obrazac: karakteriše ga stvaranje dobrih, otvorenih i autentičnih partnerskih odnosa, koji se zasnivaju na povjerenju i međusobnom uvažavanju i otvorenosti za razgovor (Stanojević Stefanović, 2011). Nastaje ukoliko imamo jednu dosljednu responzivnost staratelja prema djetetu, što će kod njega izazvati razvoj pozitivne slike o sebi i o drugima. Upravo zbog toga, razvije više samopoštovanje i povjerenje, što će dovesti do bržeg i lakšeg ulaska u partnerski odnos. Ukoliko su oba partnera pripadnici sigurnog vezivanja, oni po ovim mjerilima predstavljaju idealne partnere. Ukoliko je pak jedan partner sigurne afektivne vezanosti, a drugi nekog od nesigurnih obrazaca, prvi će zbog povjerenja koje posjeduje prema drugima, biti „zaslijepljen“ te neće prepoznati različite nefunkcionalne strategije koje koriste drugi obrasci (Stefanović Stanojević, Mihić & Hanak, 2012). U intimnim odnosima ovakve osobe su spremne da istražuju jedno drugo, osjećaju se dobro u vezi (Cowan, Cohn & Pearson, 1996). Ukoliko su pod sresom, oni su slobodni da traže utjehu i zaštitu od partnera, znajući da ih razumije i da će biti dostupan, jednom riječju vjeruju mu (West & Sheldon-Keller, 1994). Njihovi odnosi puni su poštovanja, topline i povjerenja u druge ljude, posebno u svoje partnere (Mitrović, 2016).
- Odbacujući obrazac: obiluje se osjećajem samodovoljnosti i superiornosti, što rezultira veoma kratkim i površnim vezama. Partneri ne ostvaruju otvoren odnos, postoji manjak povjerenja i međusobnog emocionalnog ispoljavanja (Stanojević Stefanović, 2011). Imamo dijete koje je formiralo negativnu sliku o svijetu i izbjegava ulaganje u druge osobe, i to sve zbog dosljedne neresponzivnosti njegovog roditelja odnosno staratelja. Tada se kod djeteta formira pozitivna slika o sebi, u svojstvu odbrane od

takvog iskustva. Kasnije, u partnerkim odnosima stupa nevoljno, zbog toga što mora iz različitih razloga. Kao karakteristike ovog obrasca u vezi, navode se: nebriga za partnera, nepostojanje empatije i nerado zbližavanje. Autori navode da se osobe odbacujućeg obrasca opisuju kao: distancirane, interesne, usputne, sportske i tome slično (Stefanović Stanojević, Mihić & Hanak, 2012). Nisu intimni, niti žele da drugi budu sa njima, ne vole zavisnost i umanjuju samu važnost bliskih odnosa (Cowan, Cohn & Pearson, 1996). Oni nisu u stanju da daju ono što ni sami nisu dobijali. Obično posvećuju se samo sebi ili pak materijalnim stvarima i postignućima. Ono što ih karakteriše je nepovjerenje prema drugima (Mitrović, 2016).

- Preokupirani obrazac: karakteriše manjak samovrijednosti i samopouzdanja. To kod njih rezultira pretjeranim davanjem u vezi, očekujući da će njihov partner pokriti sve manjkavosti koje posjeduju (Stanojević Stefanović, 2011). Zbog selektivne dostupnosti staratelja, dijete formira negativan model sebe, a pozitivan model drugih. Ove osobe tokom čitavog života pokušavaju skrenuti pažnju na sebe i pridobiti naklonost drugih, te su kao partneri veoma podložni prilagođavanju. Osim što obično koriste strategije kao što su bolešljivost, trapavost i druge, oni često pokušavaju staviti akcenat na sebe manipulišući seksualnom dostupnošću prema partneru (Stefanović Stanojević, Mihić & Hanak, 2012). Oni negativno gledaju na sebe, a pozitivno na druge. Konstantno su u strahu da će ih izgubiti, te se s toga puno trude oko njih (Polovina, 2005). Ne reaguju kada je potrebno partneru ili pretjerano reaguju kada to od njih partner ne želi (Mitrović, 2016).
- Dezorganizovani obrazac: zavisi od drugih ljudi od kojih traži potvrdu da vrijede. Samu vezu sa drugima izbjegavaju jer se plaše gubitka i odbacivanja. Osciluju od vrlo rijetkih veza do onih snažnih i haotičnih, takozvanih toksičnih (Stanojević Stefanović, 2011). Mnogi ga nazivaju plašljivi, jer nastaje usljed zlostavljanja, zanemarivanja ili zapostavljanja u djetinjstvu od strane staratelja. Zbog toga takva djeca formiraju obije negativne slike, o sebi ali i o drugima. Tokom partnerske veze, u odraslom dobu, ovakve osobe obično se vrlo otežano prepuštaju ulasku u takav odnos, konstantno su napete i nesigurne, i prilikom ikakvog nagovještaja partnerovog napuštanja, oni reaguju nekim od naučenih iracionalnih strategija kao što su: konzumiranje alkohola i/ili narkotika, napuštanju partnera bez ikakvog objašnjenja, laganju, prevari i tome slično.

Naravno, pozitivna strana stupanja u ljubavnu vezu za njih može biti spoznavanje da su oni nekome vrijedni i da neko o njima brine, što može dovesti do prepravljanja negativne slike o sebi, koju su kao što smo naveli formirali u djetinjstvu (Stefanović Stanojević, Mihić & Hanak, 2012).

Sada ćemo preći na detaljnije objašnjenje afektivne vezanosti fokusirajući se na partnerske odnose. Postojanje afektivne vezanosti u partnerskim odnosima jedna je od osnovnih pretpostavki Bolbijeve teorije. Međutim, dugo vremena ista nije bila istraživana. Po Stefanović Stanojević, Mihić & Hanak (2012), partnerski odnos, bilo bračni ili vanbračni, veoma je zastupljen danas u svijetu, te je velika većina ljudi u njemu. Poveznica takvog odnosa svakako je ljubav, pa takve odnose mnogi nazivaju ljubavni. Ukoliko bismo sagledali samu prirodu takve veze, odmah bi je povezali sa afektivnom vezanošću, kojoj po mnogo parametara sliči. S toga pravo pitanje predstavlja da li je afektivna vezanost ona nit koja spaja ljubavne partnere ili je ona kao nezavisna samo dio takvog odnosa. Bilo kako bilo, afektivna vezanost je prisutna. Obrazac ponašanja afektivne vezanosti od strane partnera u odnosu jeste: traženje blizine i oslanjanja jedno na drugog, na ideju o separaciji reaguju uznemirujuće, vjeruju da su sigurni jedno sa drugim tokom nevolja, i radoznali su u istraživanju okoline jer im odnos sa partnerom pruža sigurnost. Znajući da je afektivna vezanost kvalitet koji nastaje rano i to u odnosu djeteta i staratelja, valja pomenuti razliku između takvog odnosa i onog između ljubavnih partnera. Po Stefanović Stanojević, Mihić & Hanak (2012), glavne razlike su: ne postoji asimetričnost odnosa kao kod djeteta i staratelja već su oba partnera ravnopravna, kao i da nije glavna karakteristika obezbjeđivanje opstanka jer su partneri samostalni. Svakako, ponašanje afektivne vezanosti može objasniti veliki broj individualnih razlika u samim ljubavnim odnosima kod svakog od partnera. To su obično sklonosti prevari, ljubomori, pretjeranoj zavisnosti, sklonost nepokazivanju osjećanja, kao i izbjegavanje istih.

Neki autori navode da postoje tri vrste izvora razvoja afektivne vezanosti odraslih i to: vezanost sa roditeljima u djetinjstvu (1), iskustvo vezano sa vršnjacima, ili tokom neke od prethodnih ljubavnih veza (2), kao i trenutna emocionalna veza (3) (Dozier, Stovall-McClough & Albus, 2008). Stefanović Stanojević (2002; prema Mitrović, 2016) istraživala je i pronašla povezanost između afektivne vezanosti stečene u djetinjstvu sa roditeljima i afektivne vezanosti u partnerskim odnosima. Ona smatra da se rano stečena afektivna vezanost može promijeniti na dva

načina i to: usljed traumatičnog događaja na pojedinca, kao i dugotrajni uticaj kvalitativno drugačijeg modela afektivne vezanosti. Rezultati njenog istraživanja govore da je sigurni obrazac najzastupljeniji i to u 52,3% ispitanika partnerske vezanosti, zatim preokupirani obrazac kod 24,4% ispitanih, onda imamo 18,3% kod odbacujućeg tipa, dok na kraju svega 5% ispitanika su potvrdili postojanje bojažljive afektivne vezanosti.

Ono što je važno napomenuti jeste kako to odnos koji smo stvorili sa starateljem utiče na naše ponašanje u ljubavnom odnosu. Po Bolbiju (Bowlby, 1969; prema Stefanović Stanojević, Mihić & Hanak, 2012): „Rano formirani odnosi sa roditeljima predstavljaju trajni kapital osobe. U formi unutrašnjih radnih modela ova rana iskustva stabilna i relativno otporna na promjene perzistiraju kroz životni vijek, utičući na oblikovanje relacija odraslih“. Takođe, on govori da „sa stvaranjem partnerskih odnosa u odraslom dobu, emotivni partneri preuzimaju poziciju primarnih figura vezanosti i dospijevaju do vrha hijerarhije“.

Jedna od karakteristika sistema afektivnog vezivanja u odraslom dobu jeste recipročnost, što znači da je svaki partner istovremeno i primalac i davalac pažnje i podrške (Ainsworth, 1991; prema Mitrović, 2016). Autor navodi da od tri značajne funkcije zavisi da li će partner postati figura afektivne vezanosti. Prva je da li partner pruža blizinu tokom stresnih događaja, i da li njegov odlazak izaziva protest kod osobe. Druga je pitanje utočišta, u kojoj osoba pronalazi podršku i zaštitu tokom stresa. Treća, posljednja, je vezana za pitanje da li je partner sigurna luka, iz koje druga osoba može istraživati okolinu i razvijati se.

Dva autora posebno su se istakla u istraživanju ove oblasti, nastojeći da objasne i dokažu pretpostavku da se partnerska veza može razumijeti kao proces afektivnog vezivanja. Hazan i Šejver (Hazan & Shaver, 1987; prema Stanojević Stefanović, 2011) došli su do sljedećih nalaza:

- Ukoliko je partner u blizini, dostupan i razumije ih, njihov partner se osjeća bezbjedno i sigurno, jer mu upravo partner pruža sigurnu bazu. Isto tako, partner je izvor zaštite i sigurnosti ukoliko se osoba osjeća ugroženo, bolesno ili tužno. Isti obrazac pronađen je i kod djece, te zaključuju da je bihevioralni kontrolni sistem isti.
- Hazan i Šajver iskoristili su veoma poznatu Ejnsvortinu podjelu te stoga dobili tri kvalitativno različite vrste partnerske afektivne vezanosti: sigurnu, nesigurno ambivalentnu i nesigurno odbacujuću. Po Ejnsvort i ostalima (M. Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978; prema Stanojević Stefanović, 2011) ovo su primjeri svakih od njih:

- Izbjegavajući obrazac: „Neprijatno mi je da budem blizak ili bliska sa drugima. Teško mi je da im u potpunosti vjerujem, da sebi dozvolim da zavisim od njih. Nervozna ili nervozan sam kada mi se neko previše približi. Često drugi žele da budem intimnija ili intimniji nego što meni odgovara“.
- Sigurni obrazac: „Meni je relativno lako da se zbližim sa drugima i prija mi i da zavisim od njih i da oni zavise od mene. Ne brinem o tome da ću biti ostavljena/ostavljen ili da će mi neko postati suviše blizak“.
- Preokupirani obrazac: „Nalazim da drugi ne žele da budu bliski u onolikoj mjeri u kojoj bi ja to željela/željeo. Često se brinem da me moj partner ustvari ne voli ili da neće ostati sa mnom. Želim da budem veoma bliska/blizak svom partneru što ponekad uplaši partnera“.

Njihov zaključak je da su razlike u interakcijama slične, i to u odnosima djeteta - majka sa onim u partnerskim odnosima.

- Dalje, oni povezuju rano djetinjstvo odnosno očekivanja i vjerovanja koja smo izgradili tada i koja su relativno stabilna, sa ponašanjem afektivnog vezivanja u odraslom dobu. Ovi radni modeli vezanosti oblikovaće naš svaki novi odnos u partnerskim vezama jer ćemo gledati kroz prizmu naučenu u prošlosti, očekivaćemo kako će se drugi ponašati prema nama i šta će osjećati. Upravo uz pomoć takvih modela, zaključivaćemo o namjerama i ciljevima svojih partnera, a takođe graditi i povjerenje, o kome će biti riječi kasnije. Dakle, Hazan i Šejver zaključuju da je ponašanje u ljubavnoj vezi posljedica očekivanja i uvjerenja iz djetinjstva.
- Takođe, došli su do zaključka da se partnerska ljubav sastoji od afektivne vezanosti, brizi i seksa. Što se tiče brizi u partnerskim odnosima, obično se jedan partner doživljava kao sigurniji, zaštitnički nastrojen i više empatičan za razliku od drugog koji je bespomoćniji i nesigurniji. Individualne razlike u seksualnom ponašanju mogu se razumijeti posredstvom afektivne vezanosti. Dakle, formirani obrazac reagovanja i strategija za dobijanje naklonosti, ljubavi i privlačenja drugih, uticaće na izbor partnera i ponašanje u partnerskoj vezi.

Sada je potrebno objasniti primarne i sekundarne strategije kao način funkcionisanja sistema afektivne vezanosti u partnerskim ljubavnim odnosima. Primarne strategije su vezane za partnere sigurnog afektivnog stila. Njegove karakteristike su: asertivno ponašanje, podrška i uspostavljanje osjećanja sigurnosti u vezi, koje dovode do skladnih odnosa u vezi. Ukoliko osoba pripada nekom od nesigurnih obrazaca vezanosti, to znači da je dominantna jedna od dvije sekundarne strategije uspostavljanja same bliskosti u ljubavnoj vezi. Jedna je hiperaktiviranje sistema afektivne vezanosti, koja se ogleda kroz ljubav, pažnju i podršku partnera čineći osobu zavisnom od istog. Takva ponašanja dovode do preokupiranosti anticipiranim i neutemeljenim prijetnjama u realnosti, čiji je cilj vještačka potreba za zaštitom. Drugi sistem je deaktiviranje sistema afektivne vezanosti zbog nedostupnosti figure za koju je osoba vezana, dovodeći do izbjegavanja bola i same frustracije. Krajnji rezultat osobe je izbjegavanje prisnosti i zavisnosti, poricanje potrebe za vezanošću, kao i distanciranje od partnera (Stefanović Stanojević, Mihić & Hanak, 2012).

Jedan od opštepoznatih modela partnerskih ljubavnih veza je dimenzionalni pristup Bartolomejeve (Bartholomew, 1990; prema Stanojević Stefanović, 2011). Ona je iskoristila Bolbijeve dihotomiju unutrašnjih radnih modela vezanosti na: model sebe i model drugog, kao i pretpostavku da se oni mogu predstaviti kao pozitivni ili negativni. Onda je faktorskom analizom identifikovala osnovne dimenzije tih modela, i dobila: dimenziju izbjegavanja (što odgovara modelu drugih) i dimenziju anksioznosti (što odgovara modelu sebe). Njihovim ukrštanjem dobila je četiri glavna stila vezanosti: sigurni, preokupirani, odbacujući i bojažljivi. Najpoželjniji od njih jeste sigurni stil vezanosti koji se sastoji od niske anksioznosti i niskog izbjegavanja. Na drugom polu jeste bojažljivi stil u kome su obje već pomenute dimenzije visoke. Kod preokupiranog obrasca imamo visoku anksioznost, dok je izbjegavanje nisko. Nasuprot tome, kod odbacujućeg obrasca karakteristična je niska anksioznost i visoko izbjegavanje.

Po Stefanović Stanojević (2005) djeca koja imaju siguran obrazac afektivne vezanosti kasnije u odraslom dobu formiraju partnerske odnose pune povjerenja i sigurnosti, dok ona koja su razvila neki od obrazaca nesigurne afektivne vezanosti, imaju nepovjerljiv i distanciran stav u ljubavnim odnosima. Slično kao i u dječijem dobu, partneri imaju sklonost da u stresnim situacijama zahtjevaju posebnu podršku od svog partnera, oni protestuju ukoliko se pojavi mogućnost uskraćivanja veze sa partnerom, dok uostalom traže utjehu i sigurnost od svog partnera (Weiss, 1982, 1991, 1998; prema Stanojević Stefanović, 2011).

Interesantno je da su istraživači tokom druge polovine dvadesetog vijeka pronašli vezu između usamljenosti ili nepostojanja partnerskih veza sa neadekvatnom afektivnom vezanosti sa roditeljima tokom najranijeg perioda života. Takođe, skrenuli su pažnju i na postojanje povezanosti između postojanja previše komplikovanih ili pak hladnih partnerskih odnosa, sa neadekvatnim odnosom sa roditeljima u djetinjstvu (Rubenstein & Shaver, 1982; Shaver & Hazan, 1987; Weiss, 1974; prema Stanojević Stefanović, 2011).

Po Stefanović Stanojević, Mihić i Hanak (2012), biološki sistem za regulaciju same emocionalne dinamike zapravo istovjetno funkcioniše u ljubavnim odnosima, kao i u odnosima između djeteta i staratelja. Dakle, kontrolisanje same bliskosti sa partnerom sa kojim ostvarujemo afektivnu vezanost održava se kroz različite signale kao što su: strah, tuga, bolest, radost ili pak ljutnja, odlazak, dolazak i tome slično. Za razliku od djeteta, odrasla osoba zadovoljavanje ove potrebe može ostvariti kroz brojne sofisticiranije načine. Upravo to se manifestuje kroz ljubavne umjetničke tvorevine, osjećanje sigurnosti i samopouzdanja ili pak ljubomore i prevare (Hazan & Shaver, 1987).

Ukoliko osoba posjeduje jedan od nesigurnih stilova afektivne vezanosti onda ona obično ima problema pri upravljanju svojim osjećanjima, održavanju emocionalnih odnosa sa drugima, kao i nedovoljnu sposobnost istraživanja okoline i drugih ljudi (Slavković, 2020). Mnoštvo poremećaja proizlaze iz poremećaja same vezanosti. Dakle, ukoliko osoba nije ostvarila i razvila sigurnu vezanost tokom djetinjstva, ona će kasnije u odraslom dobu biti nemoćna da upravlja svojim osjećanjima. Ukoliko ne uspijeva da istražuje okolinu i druge ljude, to će nju dovesti do duboke nesigurnosti. Naravno, to će onda uticati na nemogućnost stvaranja zdravih i održivih odnosa sa drugima, a pogotovo sa partnerom (Choi-Kain, 2009; prema Slavković, 2020). Takođe, nesiguran stil vezanosti može uticati na formiranje slike o tome da li možemo očekivati pomoć od drugih ljudi, odnosno partnera, u nevolji i da li smo vrijedni njegove ljubavi. Sa druge strane, dijete sigurne vezanosti biće u prednosti, jer će posjedovati efikasniju samoregulaciju, što će voditi boljoj separaciji, kao i individuaciji. Njegova sposobnost mentalizacije vodiće boljoj procjeni motiva, mišljenja i osjećanja drugih ljudi, čak i kada su skrivena od direktnog opažanja (Levy, 1999; prema Slavković, 2020).

1.3. Povjerenje

Po Offeu (Offe, 1999) povjerenje se može shvatiti kao naše uvjerenje da će drugi ljudi izbjegvati postupke koji bi mogli da nam nanesu štetu i da će, kada god su u prilici, pokušavati da doprinesu našem blagostanju. Kada ljudi imaju povjerenje, oni se oslanjaju na to da će kod drugih pronaći ono što žele, što im treba, i što ih neće uznemiravati, povrijediti, obezvrijediti ili ih otuđiti od sebe i drugih (Bošnjaković, 2016). U ranom periodu života, djeca stiču povjerenje. Iako su prve godine najvažnije, moguće je kasnije tokom razvoja promijeniti povjerenje i biti sposoban vjerovati drugima. Istraživanja naglašavaju važnost toga da djeca tokom odrastanja gledaju kako roditelji, staratelji i ljudi u njihovom okruženju, imaju povjerenja jedni u druge. Na taj način dijete će biti u mogućnosti da razvije povjerenje prema drugima, svijetu, budućnosti i prema drugačijem (Bošnjaković, 2016). Prema Matiću (2000), povjerenje predstavlja izuzetno važan aspekt našeg života, budući da bi bez njega stalno živjeli u strahu i neizvjesnosti. Stoga je ključno imati barem minimalno povjerenje u druge ljude i okruženje u kojem živimo. Mi tokom života, svakoga dana, živimo sa povjerenjem da nam ostali ljudi, poznati i nepoznati, neće nanijeti neku štetu, već će se ponašati ispravno.

Po teoriji međuzavisnosti, Holmes i Rempel (1989; prema Campell & Stanton, 2018), razvili su dijadni model povjerenja. Oni smatraju da partneri u vezu donose određenu sklonost (ne)povjerenju, ali da su aktivnosti u vezi te koje determinišu i prilagođavaju nivoe povjerenja. Dakle, ideja je da tokom dijagnostičkih situacija, u kojima partnerovi izbori mogu biti korisni ili štetni vezi, partnerovo ponašanje i percepcija doprinose nivou razvoja povjerenja između njih. Kako vrijeme prolazi, ponašanje partnera u takvim situacijama, zajedno sa percepcijom tog ponašanja od strane drugog partnera, gradiće povjerenje u pouzdanost jedno drugog (Simpson, 2007). Pa tako viši nivoi dijadnog povjerenja značiće da će se partner ponašati tako da doprinosi stabilnosti i razvitku odnosa, srednji nivo pokazuje veći stepen neizvjesnosti u vezi partnerovog ponašanja u budućnosti, dok je nizak stepen povjerenja pokazatelj da partner vjeruje da se drugi partner neće ponašati na način koji podržava samu vezu (Campell & Stanton, 2018).

1.4. Partnerski odnosi

Partnerstvo je čest oblik spajanja dvije odrasle osobe i jednostavna veza. Prema Maljkoviću (2018), intimni partnerski odnosi (bračni ili vanbračni) predstavljaju odnos između dvoje ljudi koji se dobrovoljno spajaju radi zadovoljavanja različitih potreba, uključujući psihološko-emotivne (ljubav, pripadnost, razumijevanje, poštovanje i zajedništvo), biološke (seksualna potreba, rađanje djece), socijalne, ekonomske i druge. Svilar Blažinić (2014) naglašava da su intimnost i međuzavisnost ključne karakteristike ovakvih odnosa i da oni utiču jedan na drugoga na način koji nije prisutan u drugim odnosima. Autor također naglašava da je kvalitetan partnerski odnos onaj u kojem su oba partnera zadovoljna, poštuju jedno drugo i priznaju vrijednost jedno drugoga. Ako taj odnos postane brak, postaje zaštićen skupom zakona i sankcija (i vjerskih i svjetovnih) (Šabani, 2015).

Važno je razlikovati neke od termina koji se koriste prilikom opisa partnerskih odnosa. Termin "intimne relacije" se razlikuje od "bliskih odnosa" jer uključuje emocionalnu i fizičku (seksualnu) bliskost. Termin "romantična ljubav" (ljubavna veza) je definisan kao skup ponašanja, misli i emocija koje se odnose na želju da se kreira ili održi blizak odnos sa specifičnom osobom, prema Aron i Aronu (1991; prema Diamond et. al., 2010). Ovi autori navode tri ključne postavke: multifaktorska priroda ljubavi koja uključuje ponašanja, misli i osjećanja; motivaciona sila ljubavi koja se odnosi na želju da se uspostavi i održi odnos; fokusiranje na jednu specifičnu osobu, pri čemu seksualna komponenta nije obavezna (Diamond et. al., 2010).

Prema Šabani (2015), partnerski odnos se sastoji od tri formacije - ja, ti i mi. Odnos između partnera je optimalan kada postoji ravnoteža između ove tri formacije, što omogućuje svakom partneru da ostvari svoju individualnost, jednako vrijednu ulogu i razvije se kao osoba uz psihološku i psihosocijalnu podršku partnera. Osjećaj zajednice i partnerstva je izvor zadovoljstva u partnerskom odnosu. Prema njemu, nepovjerenje predstavlja nedostatak povjerenja i sigurnosti u partnerskom odnosu, te je jedan od najčešćih problema u ovakvim odnosima. Ono može uzrokovati nezadovoljstvo kvalitetom veze te otežati obostrano poštovanje i razumijevanje. On ističe da je važno imati duboko poštovanje i razumijevanje u partnerskom odnosu kako bi se izbjegli problemi s nepovjerenjem.

1.5. Povjerenje u partnerskim odnosima

Povjerenje je ključni faktor u bliskim partnerskim odnosima i odnosi se na vjeru jednog partnera u sposobnost drugog da ispunji njegove potrebe i želje, čak i kada su one u konfliktu sa partnerovim (Rempel, 1985). Povjerenje jednog partnera u drugog ima uticaj na povjerenje koje drugi partner ima u njega. Međutim, sopstveno ponašanje pojedinca može takođe imati ključnu ulogu u određivanju koliko će vjerovati svom partneru (Holmes i Rempel, 1989). Prema teoriji samopercepcije (Bem, 1972), pojedinci često stižu svoja uvjerenja o sebi i drugima na osnovu sopstvenog ponašanja, što znači da se povjerenje može razviti kroz samopercepciju kada pojedinac odlučuje da vjeruje svom partneru.

Po Gotmanu (Gottman, 2011), jedan od glavnih faktora koji stvara, održava i jača povjerenje u partnerskim odnosima jeste emocionalna povezanost između partnera. Ona uključuje podršku, razumijevanje, bliskost i intimnost. Neki nalazi pokazuju povezanost između emocionalne povezanosti između partnera i većim stepenom povjerenja u njihovom odnosu (Campbell, Simpson & Boldry, 2003; Lewandowski, Aron, Bassis & Kunak, 2006). Dalje, veoma je važna i komunikacija između partnera u vezi. Prvenstveno se misli na obostranu iskrenost, otvorenost, poštovanje i empatiju (Guerrero, Anderson & Afifi, 2007; Marshall, Bejanyan & Di Castro, 2021). Ukoliko pak postoji skrivanje informacija, osjećanja iliti jednom riječju neiskrenost, to može uticati negativno na izgrađeno povjerenje među partnerima (Guerrero, Andersen, Jorgensen & Spitzberg, 1995; Jones & Guerrero, 2001). Takođe, po grupi autora (Luchies, Finkel, McNulty & Kumashiro, 2011), povjerenje raste kada se i osjećaj predvidljivosti ponašanja partnera povećava. Isto tako, što je veće povjerenje između partnera, to oni percipiraju jedno drugo više predvidljivo u smislu ponašanja. Osim toga, u njihovoj studiji oni su pokazali da sa predvidljivošću korelira i veća emocionalna povezanost kao i zadovoljstvo sobom.

Holmes i Rempel (1989) tvrde da se povjerenje u partnerskim odnosima obično gradi na temelju tri kategorije očekivanja. Prva kategorija je predvidljivost, koja nastaje kada jedan partner pažljivo prati ponašanje drugog partnera. Ako partner kontinuirano ispunjava obećanja i djeluje pozitivno prema drugom partneru, takvo ponašanje postaje predvidljivo. Međutim, ako pojedinci ne znaju što će njihovi partneri učiniti sljedeće, neće ih smatrati dosljednim. Ako partnerovo ponašanje postane dosljedno, to može dovesti do razvoja povjerenja u drugu kategoriju, a to je pouzdanost. Pouzdanost se odnosi na partnerove opšte karakteristike, a ne samo na predvidljivost

njegovih konkretnih postupaka. Posljednja kategorija povjerenja odnosi se na vjeru koja se razvija kako partneri postaju sigurniji u trajanje njihovog odnosa. To se događa kada pojedinci uočavaju da se njihovi partneri ponašaju dosljedno i pouzdano, što im pruža osjećaj sigurnosti u budućnost njihovog odnosa.

Svaka od komponenti u partnerskom odnosu zahtijeva povjerenje kao važan faktor. Prema grupi autora (Wieselquist, Rusbult & Foster, 1999), partneri se u toku veze suočavaju sa situacijama u kojima se njihovi lični interesi sukobljavaju sa interesima njihovog partnera. U takvim situacijama, partneri moraju da izaberu da li će se rukovoditi svojim interesima ili će staviti potrebe svog partnera ispred svojih. Kako je prethodno navedeno, stvaranje povjerenja zavisi upravo od načina na koji partneri reaguju na takve izazove. Ove situacije su nazvane dijagnostičkim, jer ponašanje u tim situacijama otkriva šire ciljeve, vrijednosti i motive partnera.

Takođe, nedostatak samog povjerenja između partnera može se javiti kada osoba postane nepouzdana, počne biti neiskrena i zatvorena u svojim ličnim aktivnostima, što dovodi do nemogućnosti da pruži podršku ili održi određen nivo posvećenosti (Mogilski, Vrabell, Mitchell & Welling, 2019; prema Arikewuyo, Eluwole & Ozad, 2021). Nedostatak povjerenja može umanjiti nivo posvećenosti i angažovanosti koje pojedinci ulažu u održavanje uspjeha i funkcionalnosti same veze (Simpson, 1990). Ne samo to, već nedostatak povjerenja osobe prema njihovim partnerima u romantičnoj vezi može dovesti takav jedan odnos u problematičnu situaciju (Vinkers i ostali, 2011).

Prema istraživanjima Connolly i McIsaac (2009; prema Arikewuyo, Eluwole & Ozad, 2021), za uspjeh u vezi neophodno je da partneri teže optimalnom povjerenju, komunikaciji, emocionalnoj bliskosti i razumijevanju. Ove karakteristike pomažu u izbjegavanju suvišnih ili prečestih sukoba koji mogu rezultirati raskidom veze. Nedostatak povjerenja, takođe, smanjuje nivo posvećenosti, intimnosti i održivosti veze, što može podstaći jednog od partnera da inicira raskid veze (Towner, Dolcini & Harper, 2015). Ovi nalazi nam sugerišu da nedostatak povjerenja može dodatno pogoršati već postojeće problematične aspekte u vezi.

Na kraju, po grupi autora (Mikulincer & Shaver, 2003), povjerenje predstavlja osnovnu komponentu privrženosti. Već pominjana anksiozna strana afektivne vezanosti, koja proizlazi iz nedostupnosti staratelja tokom djetinjstva, podriva osjećaj povjerenja. Nalazi danas ukazuju da postoji snažna povezanost između većih nivoa anksiozne i izbjegavajuće privrženosti i nižeg

samoprijavljenog dijadnog povjerenja (Fitzpatrick & Lafontaine, 2017; Mikulincer, 1998; prema Campell & Stanton, 2018). I ne samo to, već po Mikulincer (1998), osobe koje su izvjestile o višim stepenima nesigurne afektivne vezanosti, u poređenju sa sigurnom vezanošću, takođe pokazuju više negativnih sjećanja povezanih sa povjerenjem, manje pozitivnih epizoda povjerenja tokom tri nedjelje eksperimenta, kao i manje strategija suočavanja u situacijama povrede samog povjerenja.

1.6. Pregled dosadašnjih istraživanja

1.6.1. Povezanost ličnosti sa povjerenjem i partnerskim odnosima

Sada ćemo nešto više govoriti o poremećajima ličnosti i njihovoj povezanosti sa partnerskim odnosima. Istraživanja koja ćemo prikazati u nastavku, navode nas na zaključak da su poremećaji ličnosti negativno povezani sa zadovoljstvom cjelokupnim partnerskim odnosom. Iz toga slijedi da poremećaji ličnosti, svaki na svoj način, uvode nemir i nestabilnost u partnerskim odnosima.

Prvo ćemo se posvetiti istraživanjima koja govore o negativnom uticaju poremećaja ličnosti na funkcionisanje samog partnerskog odnosa. Oltmanns i ostali (Oltmanns, Melley & Turkheimer, 2002: prema South, Oltmanns & Turkheimer, 2008) u svom istraživanju, koje su sprovedi među studentima na fakultetu, utvrdili su da su studenti koji posjeduju simptome paranooidnog, šizoidnog, šizotipnog, graničnog i izbjegavajućeg poremećaja ličnosti, skloniji lošim socijalnim funkcionisanjem, uključujući istoriju upuštanja u ljubavne odnose. Grupa autora (South & Thomas, 2019) navode skup istraživanja vezanih za uticaj simptoma poremećaja ličnosti na partnerski odnos. Nalazi prikupljeni u uzorku tek sklopljenih bračnih parova pokazuju da su simptomi graničnog poremećaja ličnosti kod muževa i žena bili povezani sa negativnom socijalnom podrškom, kao i rješavanjem problema (Lavner, Lamkin & Miller, 2015). Takođe, simptomi istog poremećaja u istraživanju grupe autora (Stepp, Pilkonis, Yaggi, Morse & Feske, 2009) pokazuju njihov uticaj na ambivalentnost i prazninu u interakcijama sa partnerima u vezi, dok su u drugom istraživanju (Bhatia, Davila, Eubanks-Carter & Burckell, 2013) otkrili veći negativni uticaj i emocionalni odgovor na partnerove svakodnevne doživljaje u romantičnom odnosu.

Poznato je da je veći broj simptoma poremećaja ličnosti povezan sa nestabilnošću partnerske veze (Whisman & Schonbrun, 2009; prema South & Thomas, 2019) i manjim zadovoljstvom u partnerskoj vezi (South, Turkheimer & Oltmanns, 2008; prema South & Thomas, 2019). Takođe, simptomi graničnog i antisocijalnog poremećaja ličnosti imaju najnegativniji uticaj na funkcionisanje same romantične veze, posebno sa dnevnim konfliktima. Sa druge strane, paranoidni poremećaj ličnosti bio je povezan sa različitim ishodima, uključujući zadovoljstvo razgovorima, načinom rješavanja nesuglasica i kvalitetom vremena provedenog zajedno (South, 2014; prema South & Thomas, 2019).

Grupa autora (Lazarus, Choukas-Bradley, Beeney, Byrd, Vine & Stepp, 2019) sprovela je istraživanje koje se bavilo odnosom graničnog poremećaja ličnosti i razvoja romantičnih veza. U studiji je ispitano 2310 djevojaka, od 15 do 19 godina iz grada Pittsburgh. Cilj istraživanja bio je ispitati veze između simptoma graničnog poremećaja ličnosti i uključenosti u ljubavne veze i nesigurnosti u vezi tokom adolescencije. Takođe, istraživali su i međusobne uticaje, kao i vremenski početak simptoma graničnog poremećaja ličnosti i četiri specifične karakteristike romantičnih veza (percipirana podrška i antagonizam, verbalna i fizička agresija) tokom adolescencije koristeći Model zakrivljenog rasta (Latent growth curve models-LGCM). Rezultati su pokazali da su simptomi graničnog poremećaja ličnosti bili povezani sa povećanom uključenosti u ljubavne veze i povećanom nesigurnošću u vezi tokom adolescencije. Takođe, percepcije veće podrške u vezi u dobi od 15 godina predviđale su strmiji porast simptoma graničnog poremećaja ličnosti od 15. do 19. godine, sugerišući potencijalni negativni uticaj rane uključenosti u bliske ljubavne veze.

Sada ćemo prikazati i kako poremećaji ličnosti utiču na zadovoljstvo u partnerskom odnosu. U istraživanju uloga maladaptivnih osobina ličnosti, Decuyper i saradnici (Decuyper, Gistelink, Vergauwe, Pancorbo & De Fruyt, 2016) su ispitali 219 heteroseksualna para. Uključili su skalu samoprijavlivanja, kao i partnerove prijave maladaptivnih osobina ličnosti. Koristili su model međuzavisnosti između oba partnera kako bi se ispitale veze između osobina i zadovoljstva vezom, dok je koeficijent saglasnosti profila korišćen za analize fokusirane na parove. Rezultati istraživanja pokazuju da prisustvo maladaptivnih osobina ličnosti unutar romantične veze ima štetan uticaj na zadovoljstvo u vezi. Kako partneri percipiraju jedno drugo i njihove, ali i svoje,

maladaptivne osobine, značajno utiče na zadovoljstvo vezom. Takođe, među maladaptivnim osobinama, negativni afekat i distanca su najviše negativno povezani sa zadovoljstvom u vezi.

Koledin i Popadić (2019) su realizovali istraživanje na uzorku od 200 ispitanika, kako bi ispitali odnos između psihopatije i afektivne vezanosti. Oni su pronašli da u odnosu na dimenzije psihopatije i različite stilove vezivanja ne postoje razlike među ispitanicima. Sa druge strane, rezultati njihovog istraživanja govore da postoje razlike u ispoljavanju različitih aspekata psihopatije među ispitanicima ukoliko uzmemo u obzir dimenzije afektivne vezanosti. To znači da su povišenja na pojedinim dimenzijama vezivanja pratila povišenja na pojedinim dimenzijama psihopatije. Dalje, rezultati pokazuju povišen psihopatski afekt kod osoba koje ne vjeruju drugim ljudima i za koje odnosi sa drugim ljudima nisu značajni. Takođe, kod osoba koje imaju povišene aspekte dimenzije psihopatija-interpersonalni odnosi, rezultati su pokazali sniženo povjerenje u druge ljude.

Na kraju, valja pomenuti i prikazati odnos između poremećaja ličnosti i nesuglasica, konflikata, kao i zlostavljanja u partnerskoj vezi. Prema grupi autora (South, Oltmanns & Turkheimer, 2008) simptomi poremećaja ličnosti često su povezani sa ozbiljnijim oblicima bračnih konflikata, uključujući nasilje između partnera. Ovo istraživanje proizlazi iz dva pravca. Prvo je vezano za istraživanja faktorske analize i analogije ponašanja nasilnih partnera, posebno muškaraca, koja pokazuju da se najviše nasilja u partnerskim odnosima događa kada se radi o antisocijalnom i graničnom poremećaju ličnosti (Holtzworth-Munroe, 2000: prema South, Oltmanns & Turkheimer, 2008). Drugo je vezano za istraživanja u oblasti razvoja koja ukazuju na povezanost između ranog temperamenta i osobina ličnosti tokom djetinjstva i adolescencije sa kasnijim oblicima zlostavljanja u romantičnim vezama (Capaldi & Clark, 1998: prema South, Oltmanns & Turkheimer, 2008).

1.6.2. Povezanost afektivne vezanosti sa povjerenjem i partnerskim odnosima

Sada ćemo preći na istraživanja vezana za afektivnu vezanost i njihov odnos sa povjerenjem i partnerskim odnosima. Grupa autora je realizovala istraživanje sa ciljem da se identifikuje kako povjerenje i vezanost mogu da utiču na predviđanje različitih vrsta ljubomore i fizičkog i psihičkog zlostavljanja. Učesnici posvećenih romantičnih veza, njih 261, su ispunili

upitnik o povjerenju, anksioznosti vezanosti i izbjegavanja, ljubomore i fizičkog i psihičkog zlostavljanja partnera u unakrsnoj studiji. Rezultati su u velikoj mjeri podržali hipoteze: anksioznost vezivanja je moderirala vezu između povjerenja i ljubomore, tako da su anksiozni pojedinci iskusili mnogo više nivoa kognitivne i bihevioralne ljubomore kada su izvještavali o nižim nivoima povjerenja. Ovi rezultati sugeriraju da nakon što dožive nepovjerenje u svog partnera, anksiozno vezani pojedinci imaju veću vjerojatnoću da postanu ljubomorni (Rodriguez et. al., 2015).

Song Li i Shen (2022) su rezimirali kombinovani odnos između obje dimenzije privrženosti i međuljudskog povjerenja kod odraslih uključivši 53 članka. Rezultati su otkrili da su obje dimenzije privrženosti negativno, istovremeno i longitudinalno povezane sa međuljudskim povjerenjem. Dalje, analize podgrupa su pokazale da je izbjegavanje vezivanja snažno povezano sa međuljudskim povjerenjem. Veličine efekata su varirale u različitim kulturama, brojkama povjerenja i veličinama uzorka.

Grupa autora je realizovala istraživanje sa ciljem da se analizira povezanost stilova afektivne vezanosti odraslih sa psihološkim blagostanjem u odnosu na starosne grupe. Istraživanje je realizovano na uzorku od 393 italijanske odrasle osobe, starosti od 18 do 62 godine. Skala psihološkog blagostanja je korišćena za analizu psihološkog blagostanja, a Upitnik o stilu privrženosti je izabran za procjenu dimenzija privrženosti odraslih. Rezultati istraživanja su pokazali da pojedinci sa stabilnim bliskim vezama imaju viši nivo psihološkog blagostanja od osoba koje nijesu u partnerskim vezama. U poređenju sa ljudima sa stabilnim bliskim vezama, samci su imali stil privrženosti povezan sa nelagodnošću sa bliskošću i izbjegavanjem (Sagone et. al., 2023).

Park (2022) je istraživao uticaj stilova privrženosti na stavove prema braku i posredničku ulogu emocionalne intimnosti kod 182 ispitanika. Razlike u percepciji stepena emocionalne intimnosti među bezbjednim, izbjegavajućim i anksiozno/ambivalentno vezanim ispitanicima istražene su da bi se analizirao posrednički efekat emocionalne intimnosti između stilova privrženosti i bračnih stavova. Rezultati istraživanja su otkrili da su sigurni, anksiozni/ambivalentni i izbjegavajući pojedinci skloni da imaju različite stavove prema braku. Njihovi bračni stavovi bili su posredovani nivoima emocionalne intimnosti povezanim sa njihovim stilovima privrženosti.

Dosković (2011) je realizovala istraživanje s ciljem da ispita da li se kombinacije obrazaca

afektivne vezanosti u partnerskim odnosima pojavljuju sa različitom učestalošću i u kojoj su mjeri te kombinacije zastupljene. Rezultati su pokazali da je najčešća kombinacija ona u kojoj oba partnera pripadaju sigurnom obrascu afektivne vezanosti. Dalje, nije uočena statistički značajna razlika u dužini veze između različitih kombinacija obrazaca vezanosti. Međutim, rezultati su pokazali da postoji statistički značajna razlika u nivou zadovoljstva vezom između različitih kombinacija obrazaca vezanosti.

Abbasi i ostali (2016) su realizovali istraživanje s ciljem da istraže odnos stilova privrženosti i emocionalne inteligencije sa zadovoljstvom u braku. Rezultati su pokazali da sigurni stil privrženosti ima pozitivnu značajnu vezu sa zadovoljstvom u braku, dok stil izbjegavanja privrženosti i ambivalentni stil privrženosti imaju negativnu značajnu vezu sa zadovoljstvom u braku. Takođe, stilovi vezanosti mogu značajno predvidjeti zadovoljstvo u braku. Dakle, emocionalna inteligencija i njene komponente imaju pozitivan značajan odnos sa zadovoljstvom u braku; tako, emocionalna inteligencija i intrapersonalne komponente, prilagodljivost i opšte raspoloženje mogu značajno predvidjeti zadovoljstvo u braku.

Amani i Saberi Khosroshahi (2020) su realizovali istraživanje s ciljem da se razradi strukturalni model zasnovan na bezbjednom stilu vezivanja uz posredovanje empatije, otpornosti i dijadičnog shvatanja perspektive. Rezultati su pokazali da siguran stil privrženosti, empatija, otpornost, i dijadično uzimanje perspektive imaju značajan direktan efekat na kvalitet braka.

2. ISTRAŽIVAČKI DIO

2.1. Problem i ciljevi istraživanja

Činjenica je da odnosi koji se formiraju u ranom djetinjstvu između roditelja i djeteta predstavljaju prototip odnosa sa partnerskim figurama u odraslom dobu (Šakotić Kurbalija, Mićanović Cvejić & Kurbalija, 2010). Mnoga istraživanja (Šakotić Kurbalija, Mićanović Cvejić & Kurbalija, 2010) su potvrdila pretpostavku o sličnosti između stilova afektivne vezanosti formiranih u djetinjstvu i stilova partnerske vezanosti. Sa druge strane ukoliko osoba ima poremećaj ličnosti to znači da je osoba već formirala nesigurni stil afektivne vezanosti (Scott et. al., 2013). To nas navodi na zaključak da će obije problematike uveliko uticati na način kako će pojedinac formirati partnersku vezu i kako će ista funkcionisati. Na kraju, znamo da povjerenje predstavlja osnovnu komponentu privrženosti, i da će itekako biti pod uticajem stila afektivne vezanosti i efekta same ličnosti (Mikulincer & Shaver, 2003).

S toga, imajući u vidu navedeni problem istraživanja, cilj istraživanja predstavlja ispitivanje efekta strukture ličnosti i stila afektivne vezanosti pojedinca na povjerenje koje ima u partnerskom odnosu.

2.2. Hipoteze istraživanja

H1: Pretpostavlja se da siguran stil vezanosti ima pozitivnu značajnu vezu sa povjerenjem u partnerskom odnosu (Abbasi et. al., 2016).

H2: Pretpostavlja se da su nesigurni stilovi vezanosti negativno povezani sa povjerenjem u partnerskom odnosu (Song Li & Shen, 2022).

H3: Pretpostavlja se da je izbjegavanje vezivanja snažno povezano sa nižim povjerenjem u partnerskom odnosu (Song Li & Shen, 2022).

H4: Pretpostavlja se da ne postoji statistički značajna razlika u dužini veze između različitih kombinacija obrazaca partnerske afektivne vezanosti (Dosković, 2011).

H5: Pretpostavlja se da će poremećaji ličnosti, koji pripadaju kategoriji nesigurnog stila vezanosti, imati niske skorove na dimenzijama povjerenja u partnerskim odnosima (Koledin & Popadić, 2019).

H6: Pretpostavlja se da izdvojeni pojedinci sa strukturalno funkcionalnom operacionalizacijom po tipu histrioničnog, zavisnog i narcisoidnog poremećaja ličnosti imaju preokupirajući stil afektivne vezanosti, sa tim i nisko povjerenje u partnerskoj vezi (Koledin & Popadić, 2019).

2.3. Uzorak

Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 325 odraslih osoba. U nastavku, u tabeli 1, prikazana je distribucija uzorka u odnosu na socio-demografske varijable u istraživanju.

Tabela 1 Distribucija uzorka u odnosu na socio-demografske varijable u istraživanju

Varijable		Frekvencije	Procenti (%)
Pol	Muški	111	34.15
	Ženski	214	65.85
Starost	20-30 godina	212	65.23
	31-40 godina	44	13.54
	41-50 godina	45	13.85
	51-60 godina	24	7.38
Dužina veze	Do 3 mjeseca	63	19.38
	Od 4 mjeseca od 1 godinu	75	23.08
	Od 1 do 4 godine	68	20.92
	Od 4 do 10 godina	50	15.38
	Preko 10 godina	69	21.23
Tip veze	Bračna zajednica	104	32
	Ljubavna veza	166	51.08
	Slobodna veza bez obaveza	39	12
	Vanbračna zajednica	16	4.92

Kao što se može primijetiti analizom tabele 1, uzorkom dominiraju pripadnice ženskog pola. Njih je 214 ili 65.85%, što znači da muškarcima pripada 34.15% ispitane populacije. Kada je riječ o starosti ispitanika, najviše je onih između 20 i 30 godina, i njima pripada 65.23% uzorka.

Za njima po brojnosti slijede kategorije 31-40 godina i 41 do 50 godina, kojima pripada 13.54% i 13.85% uzorka. Najmanje brojna, sa svega 7.38% učešća je populacija čija je starost preko 51, a ispod 60 godina.

Što se tiče dužine emotivne veze u kojoj su trenutno ispitanici, njih 19.38% ima kratak staž, sa do 3 mjeseca trajanja. 23.08% je u emotivnoj vezi koja traje od 4 mjeseca do 1 godine, a njih 20.92% u relaciji staroj između 1 i 4 godine. Dalje, 15.38% ispitanika je u vezi staroj od 4 do 10 godina, dok oko petine uzorka, ili 21.23% je u relaciji dužoj od 10 godina. Na kraju, kada govorimo o tipu veze u kojoj su ispitanici, prednjači ljubavna veza u kojoj partneri ne žive zajedno (51.08%), zatim brak (32%), da bi sa mnogo nižom frekventnošću bili prisutni slobodna veza bez obaveza (12%) i vanbračna zajednica u kojoj partneri žive zajedno (4.92%).

2.4. Instrumenti

Za prikupljanje podataka koristio se upitnik u online formi, preko sajta *Google Form*. Prije početka ispitivanja, ispitanici su imali priliku da pročitaju uputstvo za rad. Upitnik se sastoji iz dolje navedenih dijelova.

- 1) Socio-demografski upitnik, sastavljen za ovo istraživanje, u kojem su ispitanici popunjavali informacije o sebi kao što su: starost, pol, dužina partnerskog odnosa i vrsta partnerskog odnosa.
- 2) Skala za procjenu povjerenja u bliskim partnerskim odnosima - Trust Scale (Rempel, Holmes & Zanna, 1985). To je upitnik koji sadrži 17 stavki koje se odnose na povjerenje prema partneru u partnerskom odnosu, a koje su skorovane sedmostepenom Likertovom skalom. Sastoji se od tri subskale i to: prediktivnost, pouzdanost i vjera. Subskala *prediktivnost* odnosi se na dosljednost i stabilnost specifičnih ponašanja partnera na osnovu prethodnog iskustva. Subskala *pouzdanost* odnosi se na dispozicijske kvalitete partnera koje opravdavaju pouzdanje usmjereno prema njemu u susretu sa rizikom i potencijalnom povredom. Subskala *vjera* fokusira se na osjećaj povjerenja u partnerskom odnosu, kao i na odgovornost i brigu koja se očekuje od partnera u susretu sa neizvjesnom budućnošću. Suma ukupnih rezultata sve tri subskale mjera je ukupnog povjerenja kojeg osoba ima prema partneru u partnerskom odnosu.

- 3) Za procjenu ličnosti, koristi se Bekov inventar poremećaja ličnosti (Beck, 1992). Ovaj instrument je najčešće korišćen za određivanje težine poremećaja ličnosti. Sastoji se od 126 stavki koje se ocjenjuju na petostepenoj skali. Sadrži stavke koje pokrivaju različite osobine i simptome koji su karakteristični za poremećaje ličnosti. Na osnovu rezultata, dobija se stepen izraženosti komponenti jednog od devet poremećaja ličnosti: izbjegavajućeg, paranoidnog, šizoidno-životnog, antisocijalnog, narcisoidnog, histrioničnog, zavisnog, pasivno-agresivnog i opsesivno-kompulzivnog.
- 4) Za procjenu partnerske afektivne vezanosti koristi se upitnik - PAVa (Brennan & Shaver, 1995). To je upitnik koji sadrži 18 stavki, skorovanih sedmostepenom Likertovom skalom, a odnosi se na osjećanja ispitanika u ljubavnim vezama. Upitnik ispituje četiri obrasca partnerske afektivne vezanosti: sigurni, odbacujući, preokupirani i bojažljivi. Proces analize rezultata počinje rekodiranjem skorova ispitanika na stavkama 9, 13 i 17, a zatim sabiranjem bodova na svim neparnim i na svim parnim stavkama. Operacionalizuje dvije dimenzije: izbjegavanje (zbir bodova na neparnim stavkama) i anksioznost (zbir bodova na parnim stavkama). Viši skor pokazuje veću izraženost date dimenzije.

Tabela 2 Alfa-Kronbah koeficijent pouzdanosti na skalama kontinuiranih varijabli

Naziv (sub)skale	Alfa-kronbah koeficijent	N (broj ajtema)
BEK-Izbjegavajući poremećaj	.874	14
BEK-Paranoidni poremećaj	.921	14
BEK-Šizoidni poremećaj	.843	14
BAK-Antisocijalni poremećaj	.898	14
BEK-Narcisoidni poremećaj	.899	14
BEK-Histrionični poremećaj	.856	14
BEK-Zavisni poremećaj	.848	14
BEK-Pasivno-agresivni poremećaj	.871	14
BEK-Opsesivno-kompulzivni poremećaj	.892	14
PAV-Anksioznost	.852	9
PAV-Izbjegavanje	.796	9
Partnerska pouzdanost	.466	5
Partnerska vjera	.890	7
Partnerka predvidljivost	.740	5

Partnersko povjerenje	.864	17
-----------------------	------	----

Zaključak koji je moguće izvesti pregledom tabele 2, jeste da su sve dimezije kojima se mjere kontinuirane varijable visoke i zadovoljavajuće pouzdanosti. Ukoliko se fokusiramo na dimezije BEK-ovog mjernog instrumenta, primijetićemo izuzetno visoke vrijednosti Alfa-Kronbah koeficijenta pouzdanosti. Najveća vrijednost je prisutna kod dimezije paranoidnog poremećaja, gdje pomenuti parametar iznosi .921, dok je najniža vrijednost prisutna kod dimezije šizoidnog poremećaja, sa i dalje izuzetno visokim koeficijentom pouzdanosti od .843.

Što se tiče dimezija mjernog instrumenta PAVa, Alfa koeficijent kod dimezije izbjegavanja iznosi .796, a kod dimezije anksioznosti .852, što govori da je i ovdje pouzdanost na vrlo visokom i zadovoljavajućem nivou. Kada je riječ o zavisnoj varijabli partnerskom povjerenju, Alfa koeficijent na cijeloj skali iznosi .864, dok na njenim dimezijama varira od .466 (partnerska pouzdanost) do .890 (partnerska vjera). Da se zaključiti da je i ovaj mjerni instrument vrlo visoke pouzdanosti.

U nastavku teksta slijedi predstavljanje rezultata na Kolmogorov-Smirnov testu koji se odnosi na zavisnu varijablu, partnersko povjerenje. Na osnovu rezultata ovog testa, biće jasno da li će statistička obrada podataka biti odrađena kroz postupke parametrijske ili neparametrijske statistike. Rezultat pokazuje da Kolmogorov-Smirnov test za varijablu partnerskog povjerenja iznosi .076, sa nivoom značajnosti od .000. To dalje znači da distribucija skorova na skali zavisne varijable statistički značajno odstupa od normalne krive, pa se statistička obrada podataka mora sprovesti kroz postupke neparametrijske statistike (Spirmanov koeficijent korelacije i Kraskal-Volis Hi-kvadrat test).

2.5. Procedura

Istraživanje je sprovedeno na 325 odraslih osoba, stanovnika Crne Gore. Uzorak je prigodan. Svi ispitanici su bili u ljubavnoj vezi, što je bio preduslov da bi se pristupilo istraživanju. Takođe, svi ispitanici imali su između 20 i 60 godina. Prikupljanje podataka je trajalo od juna do oktobra 2023. godine. Svi ispitanici su upoznati o strogoj privatnosti podataka prikupljenih istraživanjem.

3. REZULTATI

U ovom poglavlju će biti analizirani najvažniji istraživački podaci. Na samom početku poglavlja, biće prikazana deskriptivna analiza na skalama i subskalama kontinuiranih varijabli, kako bi vidjeli njihovu zastupljenost na nivou ispitane populacije.

3.1. Deskriptivna statistika na skalama kontinuiranih varijabli

U tabeli 3, biće analizirane dimenzije BEK-ovog mjernog instrumenta.

Tabela 3 Deskriptivna statistika na dimenzijama BEK-ovog mjernog instrumenta

BEK dimenzije	Min	Maks	AS sume	AS stavke	Std. Dev.	Skjunis	Kurtosis
Izbjegavajući por.	14.00	70.00	28.91	2.06	10.620	1.280	2.485
Paranoidni por.	14.00	70.00	38.41	2.74	12.382	.195	-.337
Šizoidni por.	14.00	70.00	42.00	3	9.786	.130	.773
Antisocijalni por.	14.00	70.00	29.01	2.07	11.079	.994	.877
Narcisoidni por.	14.00	70.00	30.66	2.19	11.416	.837	.567
Histrionični por.	14.00	70.00	31.86	2.28	9.852	.920	1.187
Zavisni por.	14.00	70.00	35.84	2.56	10.312	.330	.377
Pasivno-agresivni por.	14.00	70.00	40.88	2.92	10.965	-.092	.208
Opsesivno-kompulzivni por.	14.00	70.00	41.89	2.99	11.131	.162	-.087

U tabeli 3 se nalazi cjelokupna deskriptivna statistika u odnosu na dimenzije sa BEK-ovog mjernog instrumenta. Na samom početku analize treba istaći da je riječ o petostepenoj skali i da su srednje vrijednosti po dimenzijama imale potencijalni raspon od 1 do 5, pri čemu više vrijednosti impliciraju vjerovatnije prisustvo poremećaja ličnosti. Kada je riječ o izbjegavajućem poremećaju ličnosti, tu je srednja vrijednost sume skorova 28.91, a kako subskala ima 14 ajtema, tako je srednja vrijednost jednog ajtema 2.06. To je prilično nizak nivo aritmetičke sredine, a ako u analizu uključimo visoke i pozitivne skjunis i kurtosis koji iznose 1.280 i 2.485, zaključićemo da se distribucija skorova u ovoj dimenziji formira na lijevoj strani kontinuuma, u leptokurtičnom obliku.

Što se paranoidnog poremećaja tiče, srednja vrijednost jednog odgovora iznosi 2.74, što je takođe umjereno niska, ali ipak znatno veća vrijednost u odnosu na prethodno analiziranu

dimenziju. Skjunis je pozitivan, iznosi .195, dok je kurtozis nizak i negativan i iznosi -.337, pa je riječ o distribuciji skorova koja se platikurtično formira, ka lijevoj strani kontinuuma. Što se šizoidnog poremećaja tiče, primijet ćemo da je srednja vrijednost odgovora najvećeg intenziteta u odnosu na sve ostale dimenzije. Pomenuta vrijednost iznosi 3. Disprezivni parametri, skjunis i kurtozis iznose .130 i .773, što implicira leptokurtičnu distribuciju skorova, blago usmjerenu ka lijevoj strani kontinuuma.

Antisocijalni poremećaj je jedan od najniže zasićenih u cijelom istraživanju, sa srednjom vrijednošću od 2.07, pri čemu su vrijednosti skjunisa i kurtozisa .994 i .877, pa se i u ovom slučaju može govoriti o leptokurtičnoj distribuciji i negativnoj asimetriji. Identičan zaključak se može izvesti i kada su u pitanju narcisoidni (AS stavke je 2.19, skjunis je .837, a kurtozis .567), histrionični (AS stavke je 2.28, skjunis je .920, a kurtozis 1.187) i zavisni poremećaj (AS stavke je 2.56, skjunis je .330, a kurtozis .377).

Nešto drugačije distribucije skorova su prisutne na dimenzijama pasivno-agresivnog poremećaja i opsesivno-kompulzivnog poremećaja. Srednje vrijednosti po kategorijama su visočije u odnosu na ostatak skale (izuzev šizoidnog poremećaja) i iznose 2.92 i 2.99. Na obje dimenzije su disperzivni parametri vrlo niski i iznose -.092 i .208, te .162 i -.087, što znači da se distribucije skorova na tim subskalama formiraju poput normalne krive.

U nastavku teksta, na identičan način će biti prikazane dimenzije partnerskog izbjegavanja i partnerske anksioznosti.

Tabela 4 Deskriptivna statistika na dimenzijama PAVa mjernog instrumenta

PAV dimenzije	Min	Maks	AS sume	AS stavke	Std. Dev.	Skjunis	Kurtosis
Anksioznost	9	63	26.22	2.91	11.76	.585	.270
Izbjegavanje	9	63	24.18	2.69	9.96	.446	.270

Kada je u pitanju dimenzija partnerske anksioznosti, srednja vrijednost iznosi 2.91, što znači da je riječ o varijabli koja je umjereno nisko prisutna na ispitanjoj populaciji. Ovaj zaključak se donosi zbog toga što je skala PAVa sedmostepena, pa je maksimalna moguća vrijednost bila 7. Partnersko izbjegavanje ima sličan intenzitet sa srednjom vrijednošću od 2.69. Skjunis i kurtozis u obje dimenzije su umjereno visoki i pozitivni (.585 i .270 za partnersku anksioznost i .446 i .270 za partnersko izbjegavanje), što znači da su distribucije skorova takve da govorimo o negativnoj asimetriji u leptokurtičnom obliku. Ono što je interesantno zapaziti jeste raspon skorova na obje

dimenzije. On je tu maksimalno mogući, jer na obje dimenzije postoje ispitanici sa ekstremno niskom zastupljenošću varijable, baš kao i oni sa ekstremno visokom zastupljenošću.

Na kraju deskriptivne analize, u tabeli 5, biće prikazani rezultati na zavisnoj varijabli u ovom istraživanju, partnerskom povjerenju, kako u domenu cijele skale, tako i na nivou njenih dimenzija.

Tabela 5 Deskriptivna statistika na skali i subskalama partnerskog povjerenja

(sub)skale	Min	Maks	AS sume	AS stavke	Std. Dev.	Skjunis	Kurtosis
Partnerska pouzdanost	8.00	35.00	24.50	4.90	5.062	-.618	.503
Partnerska predvidljivost	9.00	35.00	26.41	5.28	6.599	-.637	-.383
Partnerska vjera	7.00	49.00	39.88	5.69	8.468	-1.384	2.170
Partnersko povjerenje	34.00	119.00	90.80	5.34	16.482	-.841	.667

Prije upuštanja u samu analizu, valja naglasiti da je i ovdje riječ o sedmostepenoj skali, gdje srednje vrijednosti imaju raspon između 1 i 7. Kada je riječ o skali partnerskog povjerenja u cjelosti, moguće je primijetiti da postoji širok raspon skorova, tj. da minimalna i maksimalna suma skorova iznose 34 i 119. Kada je u pitanju srednja vrijednost sume skorova, ona iznosi 90.80, sa srednjom vrijednošću stavke od 5.34. Ovaj podatak govori da je partnersko povjerenje, u rasponu od 1 do 7, prisutno u prilično visokom obliku. Što se tiče disperzivnih podataka, skjunis je negativan i iznosi -.841, a kurtosis pozitivan i iznosi .667, što znači da je u pitanju leptokurtična, pozitivna asimetrija. Drugačije rečeno, podaci se grupišu na desnoj strani kontinuuma, što odgovara visokim skorovima, a to je u saglasju sa dobijenim srednjim vrijednostima. Ukoliko se fokusiramo na subskale, moguće je doći do sličnih zaključaka. Od svih dimenzija, najizraženija je partnerska vjera, sa srednjom vrijednošću od 5.69, zatim slijedi partnerska predvidljivost sa srednjom vrijednošću od 5.28, dok je nešto manji skor prisutan kod partnerske pouzdanosti sa vrijednošću od 4.90.

U nastavku teksta slijedi segment korelacione i komparativne analize, gdje će se dobiti odgovori na prethodno postavljene hipoteze.

3.2. Uticaj dimenzija afektivne vezanosti na koncept partnerskog povjerenja

U ovom poglavlju, biće detaljnije analiziran uticaj koji imaju dimenzije i obrasci partnerske vezanosti na partnersko povjerenje (cijela skala i u domenu dimenzija). Na samom početku, u

tabeli 6, ide prikaz koeficijenata korelacije između dimenzija partnerske afektivne vezanosti i dimenzija partnerskog povjerenja.

Tabela 6 Povezanost dimenzija afektivne vezanosti i partnerskog povjerenja

Tip relacije	R Spirman	p
Partnerska anksioznost*Partnersko povjerenje (cijela skala)	-.425	.00
Partnerska anksioznost*Partnerska pouzdanost	-.265	.00
Partnerska anksioznost*Partnerska predvidljivost	-.423	.00
Partnerska anksioznost*Partnerska vjera	-.299	.00
Partnersko izbjegavanje*Partnersko povjerenje (cijela skala)	-.542	.00
Partnersko izbjegavanje*Partnerska pouzdanost	-.305	.00
Partnersko izbjegavanje*Partnerska predvidljivost	-.551	.00
Partnersko izbjegavanje*Partnerska vjera	-.440	.00

Ono što se može vidjeti pregledom tabele 6, jeste da su sve razmotrene interkorelacije visoke, negativne i statistički značajne. Spirmanov koeficijent korelacije između partnerske anksioznosti i partnerskog povjerenja (skale u cjelosti) iznosi -.425, dok je visina istog parametra između partnerskog izbjegavanja i partnerskog povjerenja (skala u cjelini) -.542. Ovakav epilog sugerira da što su veće dimenzije anksioznosti i izbjegavanja, to je manje partnersko povjerenje, te da anksiozno i izbjegavajuće ponašanje nijesu dobar prediktor kvaliteta partnerskih veza.

Kada se sagledaju interkorelacije između anksioznosti i izbjegavanja sa jedne strane i dimenzija partnerskog povjerenja sa druge strane, primjetno je da je veza ubjedljivo najsnažnija kada status zavisne varijable pripada partnerskoj predvidljivosti (koeficijenti korelacije su -.423 i -.551), dok je veza najmanje snažna kod partnerske pouzdanosti (koeficijenti korelacije su -.265 i -.305).

U nastavku teksta će biti provjeren odnos između istih varijabli, tj. kako izgledaju razlike u partnerskom povjerenju u odnosu na afektivno vezivanje, ali ne kroz dimenzije već kroz obrasce afektivnog vezivanja (sigurni, preokupirani, odbacujući, bojažljivi).

Tabela 7 Razlike u partnerskom povjerenju u odnosu na obrasce afektivnog vezivanja

Tip vezivanja	N	AS	Komparativni parametri
Sigurni (A<36, I<36)	241	5.50	Kraskal-Volis Hi=28.346, df=3, p=.00
Preokupirani (A>36, I<36)	42	4.99	

Odbacujući (A<26, I>36)	21	4.59
Bojažljivi (A>36, I>36)	21	4.92

Prije same komparativne analize, kojom se ukrštaju dvije varijable, treba napomenuti da su na osnovu skorova na dimenzijama partnerske anksioznosti i partnerskog izbjegavanja, kreirana 4 obrasca afektivnog vezivanja. Tako je nastao sigurni obrazac (svi ispitanici sa sumom skorova koje iznose do 36), preokupirani obrazac (svi sa anksioznošću većom od 36, a izbjegavanjem manjim od 36), odbacujući obrazac (svi sa anksioznošću do 36, a izbjegavanjem većim od 36) i bojažljivi obrazac (skorovi na obje dimenzije veći od 36).

Ono što je očigledno pregledom prethodno prikazane tabele, jeste da postoje statistički značajne razlike u partnerskom povjerenju u odnosu na to kom obrascu ispitanici pripadaju. Kruskal-Voliz Hi-kvadrat test je iznosio 28.346, sa nivoom značajnosti od .00, pri čemu je jasno da značajno veći nivo zavisne varijable postoji kod sigurnog obrasca vezivanja. Kod ove, inače najbrojnije kategorije, srednja vrijednost jednog odgovora je 5.50. Drugi po intenzitetu je preokupirani obrazac (AS 4.99), potom bojažljivi (AS 4.92), dok se za razvoj partnerskog povjerenja najlošijim pokazala kombinacija kojoj pripada odbacujući obrazac (AS 4.59). Sve ovo jasno pokazuje da je izbjegavanje značajno veći problem u uspostavljanju partnerskog povjerenja, čak i od partnerske anksioznosti. Kako bi kompletirali ovo poglavlje prikazaćemo i komparativne parametre o uticaju obrazaca vezivanja na dimenzije partnerskog povjerenja.

Tabela 8 Uticaj obrazaca partnerskog vezivanja na dimenzije partnerskog povjerenja

Tip relacije	Kruskal-Voliz Hi-kvadrat	Df	p
Obrazac vezanosti-Partnerska pouzdanost	8.855	3	.031
Obrazac vezanosti-Partnerska predvidljivost	39.389	3	.000
Obrazac vezanosti-Partnerska vjera	15.745	3	.001

Ono što se da zaključiti, nakon pregleda prethodno prikazane tabele, jeste da postoje statistički značajne razlike u dimenzijama partnerskog povjerenja u odnosu na obrasce vezanosti, baš kao što je to slučaj i sa skalom zavisne varijable u cjelini. Najsnažniji uticaj obrasci vezanosti prave na dimenziji partnerske predvidljivosti (Kruskal-Voliz Hi kvadrat test iznosi 39.389, nivo značajnosti .00), dok najmanje snažan uticaj obrasci vezivanja prave na dimenziji partnerske pouzdanosti (Kruskal-Voliz Hi-kvadrat test iznosi 8.855, sa nivoom značajnosti od .031).

Svi podaci koji se nalaze u poglavlju 6.2. ukazuju da siguran obrazac vezivanja značajno korelira sa partnerskim povjerenjem, dok nesiguran obrazac vezivanja uslovljava manjak povjerenja u partnerskom odnosu.

3.3. Dužina veze kao prediktor partnerskog povjerenja

U nastavku teksta slijedi analiza uticaja dužine veze na partnersko povjerenje.

Tabela 9 Razlike u partnerskom povjerenju u odnosu na dužinu veza u kojima su ispitanici

Dužina veze	N	AS	Komparativni parametri
Do 3 mjeseca	63	4.90	Kruskal-Wallis $H=28.803$, $df=4$, $p=.00$
Od 4 mjeseca do 1 godinu	75	5.27	
Od 1 do 4 godine	68	5.68	
Od 4 do 10 godina	50	5.57	
Preko 10 godina	69	5.32	

Kao što se može primijetiti pregledom tabele 9, u ovom odnosu postoji statistička značajnost. Kruskal-Wallis Hi-kvadrat test iznosi 28.803, sa nivoom značajnosti od .00, pa se zaključuje da je dužina veze značajan i stabilan indikator razlika u partnerskom povjerenju.

Srednje vrijednosti ukazuju na trend da partnersko povjerenje raste vremenom uz blagi pad, nakon 10 zajednički provedenih godina. Najniži skor postižu oni koji su u vezi do 3 mjeseca (AS 4.90), što je i očekivano, dok najveći skor postižu oni koji imaju staž od 1 do 4 godine (AS 5.68). U nastavku teksta, biće prikazano to da li je i na nivou dimenzija partnerskog povjerenja dužina veze značajan indikator.

Tabela 10 Uticaj dužine veze ispitanika na dimenzije partnerskog povjerenja

Tip relacije	Kruskal-Wallis Hi-kvadrat	Df	p
Dužina veze-Partnerska pouzdanost	10.753	4	.029
Dužina veze-Partnerska predvidljivost	20.729	4	.000
Dužina veze-Partnerska vjera	29.568	4	.000

Baš kao što je to slučaj bio sa skalom partnerskog povjerenja u cjelosti, dužina veze je značajan indikator razlika i na svim njenim dimenzijama.

U ovom poglavlju je preostalo da se provjeri da li su razlike u dužini veze statistički značajni indikatori razlika u obrascima partnerske vezanosti.

Tabela 11 Razlike u obrascima partnerske vezanosti u odnosu na dužinu veze ispitanika

Dužina veze	Obrazac vezanosti				Σ
	Sigurni	Preokupirani	Odbacujući	Bojažljivi	
Do 3 mjeseca	4 (6.34%)	34 (53.97%)	23 (36.51%)	2 (3.17%)	63
Od 4 mjeseca do 1 godinu	6 (8%)	57 (76%)	10 (13.33%)	2 (2.67%)	75
Od 1 do 4 godine	8 (11.76%)	51 (75%)	3 (4.41%)	6 (8.82%)	68
Od 4 do 10 godina	21 (42%)	22 (44%)	2 (4%)	5 (20%)	50
Preko 10 godina	65 (94.20%)	2 (2.90%)	1 (1.45%)	1 (1.45%)	69
Kraskal-Volis $H_i=220.390$, $df=12$, $p=.000$					

Kao što se da zaključiti pregledom tabele 11, postoje izražene i statistički značajne razlike u obrascima partnerske vezanosti u odnosu na dužinu veze. Kraskal-Volis Hi-kvadrat test u ovom odnosu kontinuiranih varijabli iznosi 220.390, sa nivoom značajnosti od .000. Tabelaarne ćelije pokazuju u kom smjeru se stvaraju pomenute, statistički značajne razlike.

Kada su u pitanju veze koje traju do 3 mjeseca, vidno je da procentualno dominiraju preokupirani i odbacujući obrazac vezivanja. Preokupirani obrazac vezivanja procentualno ostaje dominantan i unutar kategorija “4 mjeseca do 1 godine” i “1 do 4 godine”. Već kada partneri uđu u relaciju dužu od 4 godine, preokupirani obrazac slabi, a jača sigurni. Na kraju, kada je u pitanju kategorija onih koji su u vezi preko 10 godina, čak 94.20% ispitanika pripada sigurnom obrascu vezivanja.

3.4. Uticaj dimenzija sa BEK-ovog inventara poremećaja na partnersko povjerenje

U ovom poglavlju će biti specifično tretirana relacija između dimenzija sa BEK-ovog inventara poremećaja i zavisne varijable u ovom istraživanju, partnerskog povjerenja. Na samom početku analize, biće prikazane interkorelacije svih dimenzija nezavisne varijable sa skalom partnerskog povjerenja u cjelosti.

Tabela 12 Povezanost dimezija BEK-ovog inventara poremećaja i partnerskog povjerenja (cijala skala)

Tip relacije	R Spirman	p
Izbjegavajući poremećaj*Partnersko povjerenje	-.350	.00
Paranoidni poremećaj*Partnersko povjerenje	-.323	.00
Šizoidni poremećaj*Partnersko povjerenje	-.210	.00
Antisocijalni poremećaj*Partnersko povjerenje	-.317	.00
Narcisoidni poremećaj*Partnersko povjerenje	-.249	.00
Histrionični poremećaj*Partnersko povjerenje	-.275	.00
Zavisni poremećaj*Partnersko povjerenje	-.147	.008
Pasivno-agresivni poremećaj*Partnersko povjerenje	-.278	.00
Opsesivno-kompulzivni poremećaj*Partnersko povjerenje	-.132	.017

Ono što se može primijetiti pregledom prethodno prikazane tabele jeste da postoji snažna i statistički značajna povezanost između različitih poremećaja sa BEK-ovog inventara sa jedne strane, i partnerskog povjerenja sa druge strane. Treba naglasiti da su sve razmatrane relacije negativnog predznaka, i u domenu statističke značajnosti. Primjetno je da na partnersko povjerenje naj snažnije (u negativnom smislu) utiču izbjegavajući (Spirman r je $-.350$), paranoidni (r je $-.323$) i antisocijalni poremećaj (r je $-.317$), dok najslabiji uticaj na partnersko povjerenje ostvaruju zavisni (r je $-.147$) i opsesivno-kompulzivni poremećaj (r je $-.132$). Treba objasniti da negativan predznak koeficijenta korelacije ukazuje na to da što je prisutniji dati poremećaj, to je manja vjerovatnoća da se izgradi partnersko povjerenje, i da se sačuva kvalitet partnerske veze.

U nastavku teksta, na identičan način ćemo prikazati kakav uticaj vrše dati poremećaji u odnosu na subskele koje sačinjavaju partnersko povjerenje. Primarno ispitićemo se veza u odnosu na partnersku pouzdanost.

Tabela 13 Povezanost dimenzija BEK-ovog inventara poremećaja i partnerske pouzdanosti

Tip relacije	R Spirman	p
Izbjegavajući poremećaj*Partnerska pouzdanost	-.169	.002
Paranoidni poremećaj*Partnerska pouzdanost	-.194	.00
Šizoidni poremećaj*Partnerska pouzdanost	-.062	.262
Antisocijalni poremećaj*Partnerska pouzdanost	-.115	.039
Narcisoidni poremećaj*Partnerska pouzdanost	-.099	.074
Histrionični poremećaj*Partnerska pouzdanost	-.124	.025
Zavisni poremećaj*Partnerska pouzdanost	-.034	.546

Pasivno-agresivni poremećaj*Partnerska pouzdanost	-.182	.001
Opsesivno-kompulzivni poremećaj*Partnerska pouzdanost	-.034	.546

Za razliku od rezultata na cjelokupnoj skali partnerskog povjerenja, u slučaju partnerske pouzdanosti ne možemo govoriti o tome da su sve interkorelacije statistički značajne. Sve jesu negativnog predznaka, što znači da prisustvo poremećaja umanjuje partnersku pouzdanost. Kada su u pitanju korelacije koje sa sobom nose statističku značajnost, treba istaći da u njima status nezavisnih varijabli pripada šizoidnom (r je $-.062$), narcisoidnom (r je $-.099$), zavisnom (r je $-.034$) i opsesivno-kompulzivnom poremećaju (r je $.546$). U odnosu na interkorelacije koje sa sobom nose statističku značajnost, treba istaći da su najsnažnije veze u kojima su prediktori paranoidni (r je $-.194$) i pasivno-agresivni poremećaj (r je $-.182$).

U nastavku teksta, na isti način će biti razmotrene relacije BEK-ovih dimenzija sa partnerskom predvidljivošću.

Tabela 14 Povezanost dimezija BEK-ovog inventara poremećaja i partnerske predvidljivosti

Tip relacije	R Spirman	p
Izbjegavajući poremećaj*Partnerska predvidljivost	-.441	.00
Paranoidni poremećaj*Partnerska predvidljivost	-.398	.00
Šizoidni poremećaj*Partnerska predvidljivost	-.338	.00
Antisocijalni poremećaj*Partnerska predvidljivost	-.424	.00
Narcisoidni poremećaj*Partnerska predvidljivost	-.322	.00
Histrionični poremećaj*Partnerska predvidljivost	-.334	.00
Zavisni poremećaj*Partnerska predvidljivost	-.232	.00
Pasivno-agresivni poremećaj*Partnerska predvidljivost	-.334	.00
Opsesivno-kompulzivni poremećaj*Partnerska predvidljivost	-.226	.00

Rezultati koje sa sobom nosi prethodno prikazana tabela su jasni i nedvosmisleni. Svaka od razmotrenih relacija sa sobom nosi snažnu i negativnu statističku značajnost, pri čemu je vrijednost nivoa značajnosti p , u svim relacijama $.00$. Ovo znači da prisustvo bilo kog od navedenih poremećaja snažno i negativno utiče na izgradnju partnerske predvidljivosti. Najmanje snažna veza je prisutna u relacijama gdje status nezavisnih varijabli pripada zavisnom (r je $-.232$) i opsesivno-kompulzivnom poremećaju (r je $-.226$), dok su svi ostali koeficijenti korelacije značajno iznad nivoa $.300$.

U ovom poglavlju preostalo je provjeriti u kojoj mjeri koreliraju BEK-ove dimenzije sa konceptom partnerske vjere.

Tabela 15 Povezanost dimenzija BEK-ovog inventara poremećaja i partnerske vjere

Tip relacije	R Spirman	p
Izbjegavajući poremećaj*Partnerska vjera	-.198	.00
Paranoidni poremećaj*Partnerska vjera	-.174	.002
Šizoidni poremećaj*Partnerska vjera	-.057	.00
Antisocijalni poremećaj*Partnerska vjera	-.178	.001
Narcisoidni poremećaj*Partnerska vjera	-.158	.004
Histrionični poremećaj*Partnerska vjera	-.175	.002
Zavisni poremećaj*Partnerska vjera	-.031	.583
Pasivno-agresivni poremećaj*Partnerska vjera	-.156	.005
Opsesivno-kompulzivni poremećaj*Partnerska vjera	-.036	.516

Kao što se da primijetiti iz tabele 15, kada je u pitanju odnos različitih poremećaja sa BEK-ovog inventara i partnerske vjere, svega dvije interkorelacije nijesu statistički značajne, tj. daleko su od granice statističke značajnosti koja iznosi .05. To su relacije u kojima status nezavisne varijable pripada zavisnom poremećaju (r je -.031) i opsesivno-kompulzivnom poremećaju (r je -.036). Sve ostale interkorelacije se kreću u intenzitetu od -.156 (pasivno-agresivni poremećaj) do -.198 (izbjegavajući poremećaj). Ovakve visoke, negativne i statistički značajne korelacije govore o tome da što su veći parametri koji ukazuju na prisustvo poremećaja, to je veća vjerovatnoća da će biti snižena dimenzija partnerske vjere. U ovom poglavlju, preostalo je ispitati i povezanost dimenzija sa BEK-ovog mjernog instrumenta sa jedne strane (histrionični, zavisni i narcisoidni) i obrazaca afektivne vezanosti sa druge strane.

Tabela 16 Povezanost histrioničnog, zavisnog i narcisoidnog poremećaja i obrazaca afektivne vezanosti

Histrionični por.-Obrasci vezanosti	N	AS	Komparativni parametri
Sigurni obrazac	104	2.28	Kraskal-Volis $H_i=14.723$, $df=3$, $p=.002$
Preokupirani obrazac	166	2.20	
Odbacujući obrazac	39	2.63	
Bojažljivi obrazac	16	2.16	
Zavisni por.-Obrasci vezanosti	N	AS	Komparativni parametri
Sigurni obrazac	104	2.58	Kraskal-Volis $H_i=2.261$, $df=3$,

Preokupirani obrazac	166	2.54	p=.520
Odbacujući obrazac	39	2.67	
Bojažljivi obrazac	16	2.31	
Narcisoidni por.-Obrasci vezanosti	N	AS	Komparativni parametri
Sigurni obrazac	104	2.18	Kruskal-Vallis $H=11.018$, $df=3$, $p=.012$
Preokupirani obrazac	166	2.10	
Odbacujući obrazac	39	2.57	
Bojažljivi obrazac	16	2.19	

Ono što se može zaključiti pregledom tabele 16, jeste da preokupirani obrazac nije dominantno zastupljen na dimenzijama histrioničnog, zavisnog i narcisoidnog poremećaja. Kada se sagleda histrionični poremećaj, u njemu postoje statistički značajne razlike u odnosu na zastupljenost različitih obrazaca vezivanja, s tim da najveće skorove postižu ljudi sa odbacujućim stilom afektivnog vezivanja. Slično je i sa dimenzijom zavisnog poremećaja, gdje takođe najveće skorove postižu ljudi koji imaju odbacujući obrazac vezivanja, ali te razlike su neznatne i daleko su od granice statističke značajnosti. Na kraju, kada je u pitanju narcisoidni poremećaj, ponovo postoji statistička značajnost i ponovo je dominantan odbacujući obrazac u odnosu na sve ostale kategorije. Opšti zaključak koji proističe nakon analize tabele 16 jeste da je odbacujući, a ne preokupirani obrazac vezivanja dominantan u poremećajima kakvi su histrionični, zavisni i narcisoidni.

4. DISKUSIJA

Cilj našeg istraživanja bio je ispitati efekat ličnosti i stila afektivne vezanosti na povjerenje u partnerskom odnosu. Odnosno, na koji način će određeni poremećaj ličnosti, kao i određeni stil afektivne vezanosti uticati na povjerenje koje pojedinac ima prema svom partneru u partnerskoj vezi. Istraživanje je bilo usmjereno u nekoliko pravaca, koji su opisani kroz postavljene hipoteze istraživanja. Prvo nam je bilo važno istražiti uticaj partnerske afektivne vezanosti na povjerenje u partnerskom odnosu. Zatim, željeli smo istražiti da li postoji razlika između različitih obrazaca partnerske afektivne vezanosti u odnosu na dužinu partnerske veze. Dalje, istraživanje smo usmjerili ka ispitivanju uticaja poremećaja ličnosti na povjerenje u partnerskom odnosu. Na kraju, fokusirali smo se na tri poremećaja ličnosti i istražili, uzimajući u obzir stil afektivne vezanosti pojedinca, kakvo će povjerenje imati u partnerskom odnosu. Prema dobijenim rezultatima koje ćemo prikazati u nastavku, možemo zaključiti da postoji povezanost između ličnosti i stila afektivne vezanosti pojedinca sa jedne strane, i povjerenja u partnerskom odnosu sa druge strane.

Na početku ćemo se posvetiti prikazu rezultata našeg istraživanja koja se tiču pitanja povezanosti dimenzija i obrazaca partnerske afektivne vezanosti sa partnerskim povjerenjem. Kao što smo ranije opisali da je partnerska afektivna vezanost istraživana kroz dimenzije *anksioznosti* i *izbjegavanja*, rezultati su pokazali da što su te dvije dimenzije veće, da je partnersko povjerenje manje, i obrnuto. To nas navodi na zaključak da obje dimenzije partnerske afektivne vezanosti, *anksioznost* i *izbjegavanje*, nisu dobar prediktor kvaliteta partnerskih veza. Kao što smo u teorijskom dijelu naveli, najpoželjnija situacija je ukoliko partneri imaju obje dimenzije niske, te je tada povjerenje najveće. Ukoliko je anksioznost povećana, a izbjegavanje sniženo, i obrnuto, kao i ukoliko su obje dimenzije visoke, dovodiće do manjka povjerenja u partnerskim odnosima (Stanojević Stefanović, 2011). Kada uzmemo u obzir da se partnersko povjerenje sastoji od tri dimenzije, interesantan je nalaz da je partnerska *predvidljivost* najснаžnije povezana sa partnerskom afektivnom vezanosti. Nakon nje slijedi partnerska *vjera*, dok je najslabija povezanost kod partnerske *pouzdanosti*. To se može objasniti i time da je *predvidljivost* temelj povjerenja, te da se ostale kategorije razvijaju naknadno (Holmes & Rampel, 1989).

Slijedi opis rezultata istraživanja vezanih za obrasce afektivne vezanosti partnera, nastale ukrštanjem prethodno opisanih dimenzija, a to su: *siguran* obrazac, *preokupirani* obrazac, *odbacujući* obrazac i *bojažljivi* obrazac. Rezultati pokazuju da je kod *sigurnog* obrasca vezanosti partnersko povjerenje najveće. Nakon njega, slijede *preokupirani* i *bojažljivi* obrasci veznosti, dok je povjerenje u partnera najmanje kod *odbacujućeg* obrasca. Kao što je bilo očekivano prvom istraživačkom hipotezom, dobijeni rezultati su u skladu sa dosadašnjim istraživanjima koja su potvrdila da *siguran* obrazac vezivanja značajno korelira sa partnerskim povjerenjem (Abbasi et.al., 2016). Budući da znamo da se siguran obrazac zasniva na povjerenju, koje je pojedinac stekao u djetinjstvu prema svom staratelju, za očekivati je da će postojati povjerenje i u partnerskom odnosu (Stanojević Stefanović, 2011). Sa druge strane, nesigurni obrasci vezivanja uslovljavaju manjak povjerenja u partnerskom odnosu, kao što je i bilo pretpostavljeno drugom istraživačkom hipotezom, te i nju prihvatamo. Kao što smo već prethodno naveli u teorijskom dijelu, ovakav rezultat je u skladu sa predviđanjima, budući da su osobe koje su razvile nesigurne obrasce vezanosti imale nepovjerljiv i distanciran stav u partnerskim odnosima (Stefanović Stanojević, 2005). Važno je napomenuti i naše zapažanje, znajući da bi pojedinca svrstali u kategoriju *odbacujućeg* obrasca, on mora postići više skorove na dimenziji *izbjegavanja*, a niže na dimenziji *anksioznosti*, što nas navodi na zaključak da na partnersko povjerenje više utiče dimenzija *izbjegavanja* nego dimenzija *anksioznosti*, što potvrđuje prethodno sprovedeno istraživanje grupe autora (Song Li & Shen, 2022). Dakle, možemo prihvatiti treću istraživačku hipotezu. Na kraju, ispitali smo i odnos svake od dimenzija partnerskog povjerenja u odnosu na obrasce partnerske vezanosti. Rezultati pokazuju da obrasci partnerske afektivne vezanosti naj snažniji uticaj prave na dimenziji partnerske *predvidljivosti*, zatim na partnerskoj *vjeri*, dok najmanje snažan uticaj prave na dimenziji partnerske *pouzdanosti*. Ovakav nalaz dodatno potvrđuje prethodno prikazani rezultat istraživanja da je *predvidljivost* temelj povjerenja (Holmes & Rampel, 1989).

Što se tiče uticaja dužine partnerske veze na partnersko povjerenje, rezultati istraživanja pokazuju da je dužina veze značajan i stabilan indikator razlika u partnerskom povjerenju. Budući da smo dužinu veze podijelili u nekoliko segmenata, sada ćemo opisati svaki ponaosob. Što se tiče pojedinaca koji su u partnerskim vezama *do tri mjeseca*, rezultati pokazuju da oni imaju najmanje povjerenje u svog partnera, što je i očekivano budući da su tek otpočeli partnersku vezu. Nakon

toga, primjećujemo da kod pojedinaca u partnerskim vezama *od četiri mjeseca do jedne godine*, povjerenje raste. Najveće povjerenje zabilježeno je u partnerskim vezama koje traju *od jedne do četiri godine*, što je takođe očekivano, budući da se takav period smatra stabilnom vezom. Rezultati dalje ukazuju na blagi pad povjerenja *nakon četiri godine* partnerske veze, koji nastavlja padati i u vezama koje traju *deset godina i više*. Važno je napomenuti da je i u takvim vezama povjerenje visoko, u odnosu na period *do tri mjeseca* koji smo ranije opisali. Takođe, rezultati pokazuju da kao što je to slučaj sa skalom partnerskog povjerenja u cjelosti, dužina veze predstavlja značajan indikator razlika i na svim njenim dimenzijama.

Slijedi dio istraživanja vezan za obrasce partnerske vezanosti u odnosu na dužinu partnerske veze. Rezultati pokazuju da kada je u pitanju partnerska veza koja traje *do tri mjeseca*, najzastupljeniji su *preokupirani* i *odbacujući* obrazac vezivanja. U partnerskim vezama trajanja *od četiri mjeseca do jedne godine*, kao i *od jedne do četiri godine*, takođe dominira *preokupirani* obrazac vezanosti. Drugačije stanje je već kod partnerske veze trajanja *od četiri do deset godina*, u kome su *preokupirani* i *sigurni* obrazac maltene jednaki, s tim da se uočava pad *preokupiranog* obrasca u odnosu na ranije navedene dužine partnerskih veza, a jača *siguran* obrazac vezanosti. Na kraju, u partnerskim vezama *preko deset godina*, skoro svi ispitanici pripadaju *sigurnom* obrascu vezanosti. Dakle, možemo zaključiti da je dužina veze značajan prediktor povjerenja u partnerskim vezama i odbaciti četvrtu istraživačku hipotezu. Ovakav rezultat suprotan je od rezultata istraživanja Dasković (2011) koji pokazuje da ne postoji statistički značajna razlika između različitih kombinacija obrazaca partnerske afektivne vezanosti u odnosu na dužinu partnerske veze. Ovakav rezultat može se objasniti time da na početku partnerske veze, kada partneri još uvijek ne poznaju jedno drugo, dominiraju odbacujući i preokupirani obrasci vezanosti, koji obiluju nesigurnostima i manjku povjerenja. S vremenom veza postaje stabilna, te nakon četiri godine provedenih zajedno, kod partnera se javlja siguran obrazac vezanosti u kome dominira povjerenje i međusobno uvažavanje (Stanojević Stefanović, 2011).

Što se tiče dimenzija ličnosti kroz poremećaje ličnosti i partnerskog povjerenja, rezultati pokazuju da postoji statistički značajna povezanost između dimenzija ličnosti mjerenih BEK-ovim inventarom ličnosti i partnerskog povjerenja, čime se može potvrditi peta istraživačka hipoteza. Detaljnije, rezultati pokazuju da poremećaji ličnosti kao što su *izbjegavajući*, *paranoidni* i

antisocijalni, najnegativnije utiču na povjerenje u partnerskom odnosu. Zatim, po uticaju na povjerenje, slijede: *pasivno-agresivni*, *histrionični*, *narcisoidni* i *šizoidni*. Na kraju, najslabiji uticaj na partnersko povjerenje ostvaruju *zavisni* i *opsesivno-kompulzivni* poremećaj. Ovakve rezultate smo očekivali, budući da su prethodna istraživanja utvrdila povezanost između povišenja pojedinih dimenzija afektivne vezanosti i povišenja na pojedinim dimenzijama poremećaja ličnosti (Koledin & Popadić, 2019). Sada ćemo prokomentarisati svaku ponaosob dimenziju partnerskog povjerenja. U slučaju partnerske *pouzdanosti*, rezultati pokazuju da najsnažniji uticaj imaju *paranoidni* i *pasivno-agresivni* poremećaj ličnosti. Sa druge strane, kod partnerske *predvidljivosti* svi poremećaji ličnosti snažno i negativno utiču na istu, od kojih moramo izdvojiti kao najsnažnije: *izbjegavajući*, *antisocijalni* i *paranoidni*. Na kraju, kada je u pitanju partnerska *vjera*, svi poremećaji ličnosti osim *zavisnog* i *opsesivno-kompulzivnog*, negativno utiču na povjerenje u partnerskim vezama. Kao što smo ranije u teorijskom dijelu spominjali, veliki broj istraživanja govori u prilog tome da poremećaji ličnosti negativno utiču na cjelokupni partnerski odnos, a kao što smo vidjeli u našem istraživanju, na povjerenje u partnerskom odnosu takođe (South & Thomas, 2019).

Još nam je preostalo prikazati rezultate *histrioničnog*, *zavisnog* i *narcisoidnog* poremećaja ličnosti sa jedne strane i obrazaca afektivne vezanosti sa druge strane. Budući da je šesta istraživačka hipoteza predviđala da će dominantan obrazac afektivne vezanosti biti *preokupirani*, rezultat pokazuje da se to nije potvrdilo. Dominantan obrazac vezanosti za sva tri poremećaja ličnosti je *odbacujući* obrazac afektivne vezanosti, s toga pomenutu hipotezu odbacujemo. Ovakav rezultat u skladu je sa prirodom *histrioničnog* i *narcisoidnog* poremećaja ličnosti, budući da se oni baziraju na egocentričnosti i nezavisnosti od drugih. Međutim, neočekivano je da je i kod *zavisnog* poremećaj ličnosti dominantan odbacujući obrazac vezanosti, s obzirom na to da je temelj takve ličnosti zavisnost od drugih.

5. ZAKLJUČAK

Kao što smo ranije prikazali, rezultati istraživanja potvrđuju četiri od šest postavljenih istraživačkih hipoteza, s toga se potvrđuje da postoji povezanost između dimenzija ličnosti i stila afektivne vezanosti sa povjerenjem u partnerskim odnosima.

Sada ćemo sažeto ponoviti glavne rezultate istraživanja. Kada je u pitanju povezanost između dimenzija partnerske afektivne vezanosti i partnerskog povjerenja, rezultati su pokazali da što su dimenzije *anksioznosti* i *izbjegavanja* veće, to je partnersko povjerenje manje, te s toga nisu dobar prediktor kvaliteta partnerske veze. Što se tiče povezanosti između obrazaca afektivne vezanosti partnera i partnerskog povjerenja, rezultati pokazuju da je povjerenje najveće kod *sigurnog* obrasca vezanosti, zatim kod *preokupiranog*, pa *bojažljivog* i na kraju kod *odbacujućeg*. Dalje, imajući u vidu dimenzije partnerskog povjerenja, rezultati su pokazali da obrasci partnerske afektivne vezanosti najsnažniji uticaj prave na dimenziji partnerske *predvidljivosti*, zatim na partnerskoj *vjeri*, i na kraju na partnerskoj *pouzdanosti*.

Dalje, rezultati pokazuju da je dužina partnerske veze značajan i stabilan indikator razlika u partnerskom povjerenju. Najmanje povjerenja u svoga partnera imaju pojedinci u vezi *do tri mjeseca*. Nakon toga povjerenje drastično raste u vezama *od četiri mjeseca do jedne godine*, dok svoj maksimum dostiže u vezama koje traju *od jedne do četiri godine*. Nakon toga počinje blago padati, u vezama *od četiri do deset godina*, kao i nakon *deset godina i više*. Uz to, rezultati su pokazali da je dužina partnerske veze značajan indikator razlika i na svim dimenzijama partnerskog povjerenja. Što se tiče obrazaca partnerske vezanosti, u vezi koja traje *do tri mjeseca*, najzastupljeniji su *preokupirani* i *odbacujući* obrazac vezanosti. Kod partnerske veze trajanja *od četiri mjeseca do jedne godine*, kao i kod veze *od jedne do četiri godine*, najzastupljeniji je *preokupirani* obrazac vezanosti. Već kod partnerske veze *od četiri do deset godina*, osim *preokupiranog* obrasca vezanosti, zastupljen je i *siguran* obrazac. Na kraju, prema rezultatima istraživanja, najdominantniji obrazac vezanosti u vezama *preko deset godina* je *siguran* obrazac.

Kada je u pitanju efekat ličnosti, rezultati istraživanja su pokazali da postoji statistički značajna povezanost između dimenzija ličnosti kroz poremećaje ličnosti i partnerskog povjerenja.

Izbjegavajući, paranoidni i antisocijalni poremećaji ličnosti najnegativnije utiču na povjerenje u partnerskom odnosu. Za njima slijede pasivno-agresivni, histrionični, narcisoidni i šizoidni, dok najslabiji uticaj ostvaruju zavisni i opsesivno-kompulzivni poremećaji. Dalje, kada sagledamo dimenzije partnerskog povjerenja, rezultati pokazuju da na partnersku pouzdanost naj snažniji uticaj ostvaruju paranoidni i pasivno-agresivni poremećaj ličnosti. Što se tiče partnerske predvidljivosti, na nju snažno i negativno utiču svi poremećaji ličnosti, od kojih se po intenzitetu izdvajaju: izbjegavajući, antisocijalni i paranoidni. Uz to, na partnersku vjeru negativno utiču svi poremećaji ličnosti osim: zavisnog i opsesivno-kompulzivnog. Na kraju, rezultati našeg istraživanja su pokazali da je za histrionični, zavisni i narcisoidni poremećaj ličnosti dominantan odbacujući obrazac afektivne vezanosti.

Važno je istaći koja su ograničenja i nedostaci ovog istraživanja. Prvo, potrebno je organizovati istraživanje sa većim brojem ispitanika, kao i u bolje kontrolisanim uslovima, budući da naše istraživanje nije bilo uživo već on-line. Uz to, moramo uzeti u obzir dužinu cjelokupnog upitnika, čija dužina je mogla uticati na pad koncentracije ispitanika.

Iako je ideja istraživanja sprovedena u djelo, i dalje postoje mnoge ideje koje bi bilo poželjno ispitati. Mi smo se u našem istraživanju bavili povezanošću već pominjanih konstrukata, međutim veoma bi bilo interesantno ispitati kakav uticaj prave jedan na drugi. Dakle, u našem istraživanju smo naučno potvrdili da postoji povezanost između ličnosti i stila afektivne vezanosti na povjerenje u partnerskim odnosima, ali bi bilo poželjno u budućnosti ispitati koja vrsta uticaja postoji između njih. Uz to, mi smo koristili skalu ličnosti (Prilog br. 3) ispitujući dimenzije ličnosti kroz poremećaje ličnosti, a predlog za buduća istraživanja bio bi koristiti skalu ličnosti koja se bazira na crtama ličnosti i iste ispitati u kontekstu afektivne vezanosti i povjerenja u partnerskim odnosima.

LITERATURA

- Abbasi, A. R., et. al. (2016). Relationship of Attachment Styles and Emotional Intelligence With Marital Satisfaction. *Iran J Psychiatry Behav. Sci.*, 10 (3), 27-39.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Ainsworth, M. D. S. (1991). *Attachments and other affections: The socialization of emotion*. University of Virginia Press.
- Amani, R., & Saberi Khosroshahi, A. (2020). The Structural Model of Marital Quality Based on Secure Attachment Style through the Mediating Role of Self-Compassion, Resilience, and Perspective-Taking. *The American Journal of Family Therapy*, 10 (1), 1-21.
- Arikewuyo, A. O., Eluwole, K. K., & Ozad, B. (2021). Influence of Lack of Trust on Romantic Relationship Problems: The mediating role of partner cell phone snooping. *Psychological Reports*, 124 (1), 348 – 365.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social Psychology*, 37, 95-109.
- Beck, A. T. (1992). Personality disorders: Evolutionary and structural perspectives. *Across-species Comparisons and Psychiatry Newsletter*, 5, 3-13.
- Beck, A., Freeman, A. Davis, D., et. al. (2012). *Kognitivna terapija poremećaja ličnosti*. Zagreb: Naklada Slap.
- Begić, D. (2011). *Psihopatologija*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Begić, D. (2014). *Psihopatologija*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Bhatia, V., Davila, J., Eubanks-Carter, C., & Burckell, L. A. (2013). Appraisals of daily romantic relationship experiences in individuals with borderline personality disorder features. *Journal of Family Psychology*, 27, 518-524.
- Bošnjaković, J. (2016). Strah i povjerenje u čovjeku. *JAHS*, 2 (2), 121-132.

Bowlby, J. (1972). *Attachment and Loss, Volume 1. Attachment*. Harmondsworth: Penguin books.

Bowlby, J. (1988). *A secure base*. New York: Basic Book.

Brennan, D., & Shaver, P. R. (1995). Dimensions of adult attachment, affect regulation, and romantic relationship functioning. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, 267-238.

Campbell, L., Simpson, J. A., & Boldry, J. (2003). Infidelity in romantic relationships: An interpersonal perspective. In Harvey, J. H., Weber, S. S. & Orbuch, L. M. (Eds.), *Attributions, accounts, and close relationships* (pp. 55-76). Springer.

Campbell, L., & Stanton, S. C. E. (2018). Adult Attachment and Trust in Romantic Relationships. *Current Opinion in Psychology*.

Capaldi, D. M., & Clark, S. (1998). Prospective family predictors of aggression toward female partners for at-risk young men. *Developmental Psychology*, 34, 1175-1188.

Choi-Kain, L. W., Fitzmaurice, G. M., Zanarini, M. C., Laverdiere, O., & Gunderson, J. G. (2009). The relationship between self-reported attachment styles, interpersonal dysfunction, and borderline personality disorder. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 197 (11), 816-821.

Connolly, J., & McIssac, C. (2009). Adolescents' explanations for romantic dissolutions: A developmental perspective. *Journal of Adolescence*, 32 (5), 1209-1223.

Corr, P. J., & Matthews, G. (2009). *The Cambridge handbook of personality psychology*. Cambridge: Cambridge University Press

Cowan, P., Cohn, D., Cowan, C.P., & Pearson, J.L. (1996). Parent's attachment histories and children's externalizing and internalizing behaviors: Exploring family systems models of linkage, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64(1), 53-63.

Decuyper, M., Gistelinck, F., Vergauwe, J., Pancorbo, G., & De Fruyt, F. (2016). Personality pathology and relationship satisfaction in dating married couples. *Personality Disorders: Theory, Research and Treatment*, 9 (1), 81-92.

- Dosković, M. (2011). Kombinacije obrazaca afektivne vezanosti u partnerskim odnosima. *Godišnjak za psihologiju*, 10 (8), 169–182.
- Dozier, M., Stovall-McClough, K. C., & Albus, K. (2008). Attachment and psychopathology in adulthood. In J. Cassidy, & P. R. Shaver (ds.), *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications, Second Edition*, 497-519. New York: Guilford.
- Fitzpatrick, J., & Lafontaine, M. F. (2017). Attachment, trust, and satisfaction in relationships: Investigating actor, partner, and mediating effects. *Pers Relat*, 24, 640-662.
- Fulgosl, A. (1983). *Psihologija ličnosti: teorije i istraživanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Gottman, J. M. (2011). *The science of trust: Emotional attunement for couples*. WW Norton & Company.
- Guerrero, L. K., Andersen, P. A., Jorgensen, P. F., & Spitzberg, B. H. (1995). Eros, Agape, and the mailman: A triangular theory of love. In R. Sternberg, & M. Barnes (Eds.), *The psychology of love*, 90-119. Yale University Press.
- Guerrero, L. K., Anderson, P. A., & Afifi, W. A. (2007). *Close encounters: Communication in relationships*. Sage.
- Hazan C., & Shaver P. (1987): Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52 (3), 551 – 524.
- Holmes, J. G., & Rempel, J. K. (1989). Trust in close relationships. *Review of personality and social psychology: Close relationships*, 10, 187-220.
- Holmes, J. (2004). *John Bowlby & Attachment theory*. Routledge, London and New York.
- Holtzworth-Munroe, A. (2000). A typology of man who are violent toward their female partners: Making sense of the heterogeneity in husband violence. *Current Directions in Psychological Science*, 9, 140-143.
- Hopwood, C. J., & Wright, A. G. C. (2012). A comparison of passive-aggressive and negativistic personality disorders. *Journal of Personality Assessment*, 94(3), 296-303.
- Jones, E. E., & Guerrero, L. K. (2001). Social penetration theory. In M. L. Knapp, & J. A. Daly (Eds.), *Handbook of interpersonal communication* (3rd ed., pp. 375-394). Sage.

- Kamenov, Ž. (2007). The role of attachment in adulthood: Is there a reason for pessimism or optimism? *Book of Selected Proceedings*, 9-28.
- Koledin, G., & Popadić, B. (2019). *Afektivno vezivanje i psihopatija*. Sarajevo: Univerzitet u Istočnom Sarajevu.
- Lavner, J. A., Lamkin, J., & Miller, J. D. (2015). Borderline personality disorder symptoms and newlyweds' observed communication, partner characteristics, and longitudinal marital outcomes. *Journal of Abnormal Psychology*, 124, 975-981.
- Lazarus, S. A., Choukas-Bradley, S., Beeney, J. E., Byrd, A. L., Vine, V., & Stepp, S. D. (2019). Too much too soon?: Borderline personality disorder symptoms and romantic relationships in adolescent girls. *Abnormal Child Psychology*, 47, 1995-2005.
- Lebedina - Manzoni, M. (2007). *Psihološke osnove poremećaja u ponašanju*. Zagreb: Naklada slap.
- Levy, T. (1999). *Handbook of Attachment Interventions*. Academic Press: New York.
- Levy, K. N., Johnson, B. N., Clouthier, T. L., Scala, J. W., & Temes, C. M. (2015). An attachment theoretical framework for personality disorders. *Canadian Psychology*, 56 (2), 197-207.
- Lewandowski, G. W., Aron, A., Bassis, S., & Kunak, J. (2006). Losing a self-expanding relationship: Implications for the self-concept. *Personal Relationships*, 13(3), 317-331.
- Luchies, L. B., Finkel, E. J., McNulty, J. K., & Kumashiro, M. (2011). The doormat effect: When forgiving erodes self-respect and self-concept clarity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(4), 802-823.
- Main, M. (1999). Epilogue. Attachment Theory: Eighteen Points with Suggestions for Future Studies. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment. Theory, research and clinical applications*, 845 – 887. New York: The Guilford Press.
- Marshall, T. C., Bejanyan, K., & Di Castro, G. (2021). Understanding relational escalation: A review of conceptual and empirical research. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(3), 737-758.

Matić, D. (2000). Demokracija, povjerenje i socijalna pravda. *Revija za sociologiju*, 31 (3-4), 183-195.

Matoša, T. (2019). *Poremećaj ličnosti*. Varaždin: Sveučilište Sjever.

Mikulincer, M. (1998). Attachment working models and the sense of trust: An exploration of interaction goals and affect regulation. *J Pers Soc Psychol*, 74, 1209-1224.

Mikulincer, M. & Shaver, P. R. (2003). The attachment behavioral system in adulthood: Activation, psychodynamics, and interpersonal processes. *Adv Exp Soc Psychol*, 35, 53-152.

Mitrović, Z. M. (2016). Dijagnostička procena i kognitivne komponente teorije uma, emocionalne empatije i afektivne vezanosti kod paranoidne shizofrenije. Doktorska disertacija, Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet.

Mogilski, J. K., Vrabel, J., Mitchell, V. E., & Welling, L. L. (2019). The primacy of trust within romantic relationships: Evidence from conjoint analysis of HEXACO-derived personality profiles. *Evolution and Human Behavior*, 40 (4), 365-374.

Moro, Lj., Frančisković, T., i ostali. (2010). *Psihijatrija: udžbenik za više zdravstvene škole*. Medicinska naklada.

Offe, C. (1999). How can we trust our fellow citizens?. *Democracy and trust*, 42-87. Cambridge: Cambridge University Press.

Oltmanns, T. F., Melley, A. H., & Turkheimer, E. (2002). Impaired social functioning and symptoms of personality disorders in a non-clinical population. *Journal of Personality Disorders*, 16, 438-453.

Park, C. (2022). The Impact of Attachment Styles on Attitudes Toward Marriage: The Mediating Role of Emotional Intimacy. *Sage journals*, 31 (2), 77-90.

Pedović, I. (2011). Afektivna vezanost i socijalna samoefikasnost. *Godišnjak za psihologiju*, 7 (9).

Polovina, N. (2005). Teorija osećajnog vezivanja – pregledi istraživanja. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 37 (2), 57-81.

- Rempel, J. K., Holmes, J. G., & Zanna, M. P. (1985). Trust in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 95-112.
- Rodriguez, L. M., & ostali. (2015). The Price of Distrust: Trust, Anxious Attachment, Jealousy, and Partner Abuse. *Partner Abuse*, 6 (3), 298–319.
- Rubenstein C., & Shaver, P. R. (1982). *In search of intimacy*. New York: Delacorte.
- Sagone, E., et. al. (2023). Exploring the association between attachment style, psychological well-being, and relationship status in young adults and adults - a cross-sectional study. *Eur. J. Investig. Health Psychol. Educ.*, 13 (1), 525–539.
- Scott, L. N., Kim, Y., Nolf, K. A., Hallquist, M. N., Wright, A. G. C., Stepp, S. D., & Pilkonis, P. A. (2013). Preoccupied attachment and emotional dysregulation: Specific aspects of borderline personality disorder or general dimensions of personality pathology?. *Journal of Personality Disorders*, 27 (4), 473 – 495.
- Sente, M. (2022). Poremećaji ličnosti. Varaždin: Sveučilište Sjever.
- Shaver P. R., & Hazan, C. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59 (5), 971-980.
- Simpson, J.A. (2007). Foundations of interpersonal trust. *Social psychology: Handbook of Basic Principles*, 587-607.
- Slavković, R. A. (2020). Stilovi privrženosti i granični poremećaj ličnosti. *Psihijatrija*, 2(3), 23 - 41.
- Song Li, Xu., & Shen, X. (2022). Different effects of anxiety and avoidance dimensions of attachment on interpersonal trust: A multilevel meta-analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 39 (7), 55-89.
- South, C. S., Oltmanns, T. F., & Turkheimer, E. (2008). Personality disorder symptoms and marital functioning. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 76 (5), 769-780.
- South, C. S., & Thomas, M. K. (2019). Personality disorders and romantic relationships: introduction to the special section. *Journal of Personality Disorders*, 34 (4), 433-438.
- Stefanović Stanojević, T. (2002). Bliske partnerske veze. *Psihologija*, 35 (1-2), 3-23.

Stefanović Stanojević, T. (2005). *Emocionalni razvoj ličnosti*. Niš: Filozofski fakultet.

Stefanović Stanojević, T. Z. (2011). *Afektivna vezanost, razvoj, modaliteti i procena*. Niš: Scero print. Beograd: Centar za primijenjenu psihologiju.

Stefanović Stanojević, T., Mihić, I., & Hanak, N. (2012). *Afektivna vezanost i porodični odnosi: Razvoj i značaj*.

Stepp, S. D., Pilkonis, P. A., Yaggi, K. E., Morse, J. Q., & Feske, U. (2009). Interpersonal and emotional experiences of social interactions in borderline personality disorder. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 197, 484-491.

Towner, S. L., Dolcini, M. M., & Harper, G. W. (2015). Romantic relationship dynamics of urban African American adolescents: Patterns of monogamy, commitment and trust. *Youth & Society*, 47 (3), 343 – 373.

Vinkers, C. D., Finkenauer, C., & Hawk, S. T. (2011). Why do close partners snoop? Predictors of intrusive behavior in newlywed couples. *Personal Relationship*, 18, 110-124.

Weiss, R. S. (1974). The provisions of social relationships. U: Rubin, Z. (ed.), *Doing unto others*. Engelwood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 17-26.

Weiss, R. S. (1982). Attachment in adult life. U C. M. Parkers, & J. Stevenson-Hinde (1992). *The place of attachment in human behavior*, 171 – 184. New York: Basic Books.

Weiss, R. S. (1991). The attachment bond in childhood and adulthood. U: Parkes, C. M., Stevenson-Hinde, J., Marris, P. (eds.). *Attachment across the life cycle*, London: Routledge, 66-76.

Weiss, R. S. (1998). A taxonomy of relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15, 671 – 683.

West, M., & A. Sheldon-Keller (1994): *Patterns of relating*. New York: The Guilford Press.

Whisman, M. A., & Schonbrun, Y. C. (2009). Social consequences of borderline personality disorder symptoms in population-based survey: Marital distress, marital violence, and marital disruption. *Journal of Personality Disorders*, 23, 410-415.

PRILOZI

Prilog 1. Upitnik o sociodemografskim podacima

1. Koliko imate godina?

- ☐ 20 – 30
- ☐ 31 – 40
- ☐ 41 – 50
- ☐ 51 – 60

2. Pol

- ☐ Muški
- ☐ Ženski

3. Vrsta partnerske veze

- ☐ U braku
- ☐ U vanbračnoj zajednici (partneri žive zajedno)
- ☐ U ljubavnoj vezi
- ☐ U ljubavnoj vezi bez obaveza

4. Dužina partnerske veze

- ☐ Do 3 mjeseca
- ☐ Do godinu dana
- ☐ Do četiri godine
- ☐ Do deset godina
- ☐ Preko deset godina

Prilog 2. Skala povjerenja – Trust Scale

Koristeći 7-stepenu skalu ispod, naznačite u kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa sljedećim izjavama u vezi sa osobom sa kojom imate bliski međuljudski odnos. Postavite svoju ocjenu u polje desno od izjave.

	u potpunosti se ne slažem			neutralno			u potpunosti se slažem
	-3	-2	-1	0	1	2	3
1.	Partner/-ka mi je dokazao/dokazala da je vrijedan/vrijedna povjerenja i voljan/voljna sam da mu/joj dozvolim da učestvuje u aktivnostima koje drugi partneri smatraju previše opasnim.						☐
2.	Čak i kada ne znam kako će moj partner/-ka reagovati, osjećam se prijatno da mu/joj kažem bilo šta o sebi, čak i stvari kojih se stidim.						☐
3.	Iako se vremena mijenjaju i budućnost je neizvjesna, znam da će moj partner/-ka uvijek biti spreman/spremna i voljan/voljna da mi pruži snagu i podršku.						☐
4.	Nikad nisam siguran/sigurna da moj partner/-ka neće uraditi nešto što se meni ne sviđa ili što će me osramotiti.						☐
5.	Moj partner/-ka je veoma nepredvidiv/nepredvidiva. Nikad ne znam kako će se ponašati iz dana u dan.						☐
6.	Osjećam se veoma nelagodno kada moj partner/-ka mora da donese odluke koje će lično uticati na mene.						☐
7.	Otkrio/otkrila sam da je moj partner/-ka neobično pouzdan/pouzdana, naročito kada se radi o stvarima koje su meni bitne.						☐

8. Moj partner/-ka se ponaša veoma dosledno. ☐
9. Kada god moramo da donesemo važnu odluku u situaciji sa kojom se do tada nismo sreli, znam da će moj partner/-ka misliti na moju dobrobit. ☐
10. Čak i ako nemam razloga da očekujem da moj partner/-ka podijeli stvari sa mnom, ipak se osjećam sigurno da će on/ona to uraditi. ☐
11. Mogu se osloniti na partnera/-ku da će pozitivno reagovati kada mu/joj otkrijem svoje slabosti. ☐
12. Kada podijelim svoje probleme sa partnerom/-kom, znam da će reagovati s ljubavlju i prije nego što išta kažem. ☐
13. Siguran/sigurna sam da me partner/-ka neće prevariti, čak i ako bude u prilici i ako ne postoji šansa da ću za to saznati. ☐
14. Ponekad izbjegavam svog partnera/-ku zato što je nepredvidiv/nepredvidiva i plašim se da kažem ili uradim nešto što može dovesti do sukoba. ☐
15. Mogu da se oslonim na svog partnera/-ku da će ispuniti svoja obećanja. ☐
16. Kada sam sa partnerom/-kom, osjećam se sigurno suočen/suočena sa novim i nepoznatim situacijama. ☐
17. Čak i kada moj partner/-ka koristi izgovore koji zvuče malo vjerovatno, siguran/sigurna sam da govori istinu. ☐

Prilog 3. Bekov inventar poremećaja ličnosti

Za svaku stavku označite koliko vjerujete u istu tako što ćete izabrati odgovarajući broj od 1 do 5 (1 – nimalo, 2 – malo, 3 – srednje, 4 – prilično, 5 – potpuno). Pažljivo pročitajte svaku stavku i odgovorite što iskrenije.

nimalo	malo	srednje	prilično	potpuno
1	2	3	4	5

1. Na poslu i u drugim socijalnim situacijama ne umijem sa ljudima i nisam dobrodošao/la u društvu.
2. Ljudi su osuđujući, odbacujući, skloni da me ponize ili nezainteresovani za mene.
3. Ne mogu da tolerišem neprijatna osjećanja.
4. Ako bi me ljudi bliže upoznali, otkrili bi kakav/va sam u stvari i odbacili bi me.
5. Bilo bi nepodnošljivo pokazati svoju inferiornost i neadekvatnost.
6. Neprijatne situacije treba da izbjegavam po svaku cijenu.
7. Ako mislim ili osjećam nešto neprijatno, moram to da izbrišem iz glave ili da skrenem pažnju na nešto drugo, makar uzimanjem alkohola ili droge.
8. Treba da budem što neupadljiviji/a i izbjegavam situacije u kojima privlačim pažnju.
9. Neprijatna osjećanja mogu narasti i izmaći kontroli.
10. Ako me drugi osuđuju, to sigurno znači da imaju osnova za osudu.
11. Bolje je ne raditi ništa, nego pokušati nešto i doživjeti neuspjeh.
12. Ako ne mislim na problem, onda ne moram ništa da uradim povodom njega.
13. Bilo koji znak napetosti u nekom odnosu pokazuje da je kraj i stoga ga treba prekinuti.
14. Ako ignorišem problem, on će nestati.
15. Ne mogu da vjerujem ljudima.

16. Drugi ljudi imaju skrivene motive i namjere.
17. Ako ne pazim, ljudi će pokušati da me iskoriste ili izmanipulišu.
18. Treba da stalno budem na oprezu.
19. Nije bezbjedno imati povjerenja u druge ljude.
20. Ako se neko ponaša prijateljski, možda pokušava da me iskoristi.
21. Ljudi će me prevariti, ako im dam priliku.
22. U većini slučajeva, ljudi mi nisu prijatelji.
23. Ljudi će namjerno pokušati da me ponize.
24. Često ljudi namjerno hoće da me uznemire.
25. Ne smijem dozvoliti da ljudi pomisle kako se mogu izvući sa svojim lošim ponašanjem prema meni.
26. Ako bi ljudi otkrili nešto o meni, oni bi to iskoristili protiv mene.
27. Ljudi često jedno kažu, a drugo misle.
28. Osoba koja mi je bliska može biti nevjerna ili nelojalna.
29. Nije uopšte bitno šta drugi ljudi o meni misle.
30. Za mene je važno da budem slobodan/a i nezavisan/a od drugih ljudi.
31. Više uživam da radim sam/a nego sa drugim ljudima.
32. U mnogim situacijama bolje mi je kada me ostave na miru.
33. Niko ne može da utiče na moje odluke.
34. Bliski odnosi sa ljudima nisu značajni.
35. Samo sam/a sebi postavljam standarde i ciljeve.
36. Mnogo je važnija privatnost nego bliskost sa ljudima.
37. Nevažno mi je šta drugi ljudi misle o bilo čemu.
38. Sve mogu da uradim sam/a i bez nečije pomoći.
39. Bolje biti sam/a nego „zarobljen“ sa nekim.
40. Ne bi trebalo da imam povjerenja u ljude.
41. Sve dok nisam uvučen/a u odnos sa nekim, mogu da ga koristim za svoje ciljeve.
42. Veze i odnosi sa ljudima su nepotrebna zbrka i ugrožavaju slobodu.
43. Moram gledati samo svoje interese.
44. Primoravanje ili lukavost su najbolji načini da se nešto postigne.
45. Živimo u džungli i samo snažne osobe preživljavaju.

46. Ljudi će mi smjestiti, ako ja ne smjestim njima prvi/a.
47. Držanje obećanja ili vraćanje dugova me ne opterećuje.
48. Laganje i varanje je u redu, sve dotle dok te ne uhvate.
49. Pretrpio/la sam nepravdu i to mi daje za pravo da ono što mi pripada uzmem ne birajući sredstva.
50. Drugi ljudi su slabi i zaslužuju da ih iskoristim.
51. Ako ljude oko sebe ne pritisnem, doživjet ću da oni mene maltretiraju.
52. Treba da radim sve što može da prođe i sa čim se mogu izvući.
53. Nije uopšte značajno šta bilo ko misli o meni.
54. Ako nešto stvarno želim, ne treba da prezam ni od čega da to dobijem.
55. Ja uvijek mogu da se izvučem, tako da ne treba da brinem za posljedice svojih postupaka.
56. Ako ljudi ne mogu da se zaštite i vode računa o sebi, to je njihov problem.
57. Ja sam vrlo posebna osoba.
58. Pošto sam toliko superioran/a, imam pravo na specijalni tretman i privilegije.
59. Ne moram da se pridržavam pravila koja važe za druge ljude.
60. Veoma je važno dobiti priznanje i divljenje drugih.
61. Ako drugi ljudi ne poštuju moj status treba da budu kažnjeni.
62. Drugi ljudi treba da zadovolje moje potrebe.
63. Drugi ljudi treba da prepoznaju i priznaju koliko sam ja poseban/a.
64. Nepodnošljivo je ako mi se ne oda dužno poštovanje ili ako ne dobijem ono što mi pripada.
65. Drugi ljudi ne zaslužuju divljenje ili bogatstvo koje dobijaju.
66. Ljudi nemaju pravo da me kritikuju.
67. Ničije potrebe ne treba da budu ispred mojih.
68. Pošto sam ja toliko talentovan, ljudi treba da mi se sklone sa puta ili da promovišu moju karijeru.
69. Samo ljudi koji su brilijantni kao ja mogu da me razumiju.
70. Imam sve razloge da očekujem velike stvari u životu.
71. Ja sam jedna interesantna i uzbudljiva osoba.
72. Da bih bio/la srećan/a, naophodno mi je da mi drugi ljudi poklanjaju pažnju.

73. Ako ne zabavim ili ne impresioniram ljude, ja sam niko i ništa.
74. Neću se dopasti ljudima ako ne uspijem da konstantno držim njihovu pažnju.
75. Najbolji način da dobijem ono što želim je da zasijenim ili zabavim ljude.
76. Ako ljudi ne reaguju na mene jako pozitivno, oni su pokvareni.
77. Užasno mi je ako me ljudi ignorišu.
78. Treba uvijek da budem u centru pažnje.
79. Ne treba da se zamaram razmišljanjem, treba da slušam svoja unutrašnja osjećanja.
80. Ako zabavljam ljude, oni neće uočiti moje slabosti.
81. Ne mogu da tolerišem dosadu.
82. Ako nešto želim da uradim, treba odmah i bez razmišljanja da krenem i to sprovedem u djelo.
83. Ljudi će obratiti pažnju na mene samo ako se ponašam ekstremno.
84. Osjećanja i intuicija su značajniji od racionalnog mišljenja i planiranja.
85. Ja sam vrlo krhka osoba.
86. Neophodno mi je da uvijek imam nekoga ko će da mi pomogne da sprovedem ono što moram ili u slučaju da se nešto loše desi.
87. Onaj ko mi je oslonac u životu može uvijek da ima razumijevanja za mene i da mi bude podrška, samo ako to hoće.
88. Ja sam bespomoćan/a kada nemam nekoga kao oslonac u životu.
89. Ako nisam u vezi sa nekom jačom osobom, to je kao da sam sasvim sam/a na svijetu.
90. Najgora moguća stvar je biti napušten.
91. Ako ne budem voljen/a, uvijek ću biti nesrećan/a.
92. Ne smijem uraditi ništa što bi povrijedilo osobu koja mi je oslonac u životu.
93. Moram biti pokoran/a da bih sačuvao/la njenu/njegovu dobru volju.
94. Moram u svakom trenutku imati mogućnost kontakta sa osobom koja mi je značajna.
95. Treba da vezu učinim što je moguće intimnijom.
96. Ne mogu samostalno da donosim odluke.
97. Ne mogu da se nosim sa problemima kao što drugi ljudi mogu.
98. Neophodan mi je neko ko će mi pomoći da donesem odluku ili da mi kaže šta da uradim.

99. Ja sam samostalna osoba, ali mi je potreban neko ko će mi pomoći da ostvarim svoje ciljeve.
100. Jedini način na koji mogu da zadržim svoje samopoštovanje je da ne slušam naređenja.
101. Volim da sam nekome odan/a, ali ne mogu da podnesem da neko dominira nadomnom.
102. Osobe od autoriteta su previše zahtjevne, kontrolišuće i ometajuće.
103. Moram da se oduprem pokušaju da neko kome sam odan/a dominira nadomnom, ali moram uspjeti i da zadržim prihvatanje i odobravanje te osobe.
104. Nepodnošljivo je kada me neko kontroliše i dominira nadomnom.
105. Neophodno mi je da stvari uradim na svoj način.
106. Povinovanje zahtjevima i prilagođavanje su direktni napadi na moj ponos i samostalnost.
107. Ako slijedim pravila onako kako se očekuje, to će ugroziti moju slobodu.
108. Najbolje je da svoj bijes ne izrazim direktno, već tako što se neću povinovati zahtjevima.
109. Ja znam šta je za mene najbolje i drugi ljudi ne bi trebali da mi govore šta da radim.
110. Pravila su arbitrarna jer su ih ljudi izmislili i guše me i sputavaju.
111. Drugi ljudi su često previše zahtjevajući i ja to ne mogu da podnesem.
112. Ako smatram da se neki ljudi ponašaju previše zapovjednički, imam pravo da zanemarim njihove zahtjeve.
113. Ja sam potpuno odgovoran/a za sebe i za druge ljude.
114. Moram sam/a da se obezbjedim da će stvari koje treba da budu urađene – biti urađene.
115. Drugi ljudi su skloni da budu previše opušteni, neodgovorni, površni ili nekompetentni.
116. Važno je da se sve uradi perfektno.
117. Neophodan mi je red, sistem i pravila kako bi se neki posao uradio kako treba.
118. Ako nemam sistem, sve će se raspasti.
119. Svaka greška ili nedostatak može voditi u katastrofu.

- 120. Neophodno je sve vrijeme se držati najviših standarda, inače će se sve raspasti.
- 121. Moram imati potpunu kontrolu nad svojim osjećanjima.
- 122. Ljudi treba da rade stvari na moj način.
- 123. Ako se ne držim najviših standarda, doživjeću neuspjeh.
- 124. Mrlje, defekti i greške su nepodnošljivi.
- 125. Detalji su ekstremno značajni.
- 126. Moj način rada je generalno najbolji način.

Prilog 4. Upitnik za procenjivanje partnerske afektivne vezanosti (PAVa)

U ovom upitniku nalazi se 18 tvrdnji koje se odnose na Vaša osjećanja u ljubavnim vezama. Zanima nas kako se vi osjećate u bilo kojoj vezi sa ljubavnim partnerom (djevojka, momak, suprug, supruga), a ne to kako se osjećate specifično u vezi, ukoliko je imate. Molimo Vas da pažljivo pročitate svaku tvrdnju i odgovorite u kojoj mjeri se slažete sa njom. Stepenn svog slaganja izrazite na skali od 1 do 7 na sljedeći način:

1	---	2	---	3	---	4	---	5	---	6	---	7
uopšte se ne slažem				nisam siguran				u potpunosti se slažem				

1. Radije ne pokazujem šta zaista osjećam.
2. Plašim se da moj partner neće mariti za mene, onoliko koliko je meni stalo do njega/nje.
3. U trenutku kada se moj partner počne zbližavati sa mnom, primećujem da ja počnem da se udaljavam.
4. Jako se brinem da ću izgubiti partnera.
5. Ne osjećam se prijatno kada sam emotivno otvoren/na prema partneru/partnerki.
6. Ako ne mogu da navedem partnera da pokaže interesovanje za mene postajem uznemiren/na ili ljut/a.
7. Nervozan/nervozna sam kad mi se partner suviše emocionalno približi.
8. Brinem se da ću ostati sam/a.
9. Osjećam se prijatno kada dijelim svoje intimne misli ili osjećanja sa partnerom.
10. Moja želja za bliskošću ponekad uplaši i otjera ljude.
11. Pokušavam da izbegnem emotivno zbližavanje sa partnerom.
12. Ponekad osjećam da prisiljavam partnere da pokažu više osjećanja i više vezanosti.
13. Gotovo sve govorim svojim partnerima.
14. Kada nisam u vezi osjećam se nesigurno i mučno.
15. Osjećam se jako neprijatno kada sam blizak/bliska sa partnerima.

16. Postanem nezadovoljan/na kada mi partner nije na raspolaganju kada mi je potreban/na.
17. Obraćam se partneru iz puno razloga, pa i kad mi je potrebna utjeha i smirenje.
18. Zamjeram partneru kad provodi vrijeme odvojeno od mene.